

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wawa. 5096/98

DOWODZENIE SIŁAMI POWIETRZNYMI NATO

CZĘŚĆ II

DOWODZENIE OPERACYJNE SIŁAMI POWIETRZNYMI NATO

51467

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ

AON wewn. 5096/98

DOWODZENIE SIŁAMI POWIETRZNYMI NATO

CZĘŚĆ II

**DOWODZENIE OPERACYJNE
SIŁAMI POWIETRZNYMI NATO**

ZESPÓŁ AUTORSKI

Płk dr hab. pil. Stanisław Zajac

Ppłk dr inż. Ryszard Szpyra

SPIS TREŚCI

WYKAZ PODSTAWOWYCH SKRÓTÓW	5
WSTĘP	7
1. SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI POWIETRZNYMI NATO W EUROPIE	8
1.1. Planowanie użycia sił powietrznych NATO	9
1.1.1. Zakres kompetencji decyzyjnych o użyciu sił powietrznych NATO.....	10
1.1.2. Proces planowania użycia sił powietrznych NATO.....	15
1.1.3. Planowanie użycia sił powietrznych NATO na szczeblach operacyjnych.....	18
1.2. System ACCS (Air Command & Control System).....	25
1.2.1. Architektura systemu ACCS	28
1.2.1.1. Zasilanie informacyjne systemu	31
2. DOWODZENIE OP NATO	33
2.1. Zakresy uprawnień	37
2.2. Planowanie obrony powietrznej na szczeblu operacyjnym.....	42
2.2.1. Planowanie obrony powietrznej na szczeblu Dowódcy Sił Powietrznych Regionu Europy Centralnej (AIRCENT)	44
3. PODSTAWOWE POJĘCIA Z ZAKRESU DOWODZENIA W NATO	53

WYKAZ PODSTAWOWYCH SKRÓTÓW

- ACC** - Air Control Centre - ośrodek kontroli powietrznej
- ACCS** - Air Command & Control System – powietrzny system dowodzenia i kontroli
- ACO** - Air Coordination Order - rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej
- ACO** - Airspace Control Order - rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej
- ACU** - Air Control Unit - grupa kontroli powietrznej
- AEW** - Airborne Early Warning – wczesne ostrzeżenie powietrzne
- AI** - Air Interdiction - izolowanie powietrzne rejonu działań
- AIRCENT** - Siły Powietrzne NATO Europy Centralnej
- AJFACC** - Allied Joint Force Air Component Commander – dowódca komponentu powietrznego sił sojuszniczych
- ALNCC** - Air/Land/Navy Commanders Conference – wspólna konferencja decyzyjna lotniczych, lądowych i morskich dowódców
- AOCC** - Air Operations Coordination Centre - ośrodek koordynacji działań powietrznych
- AOD** - Air Operations Directive - powietrzna dyrektywa operacyjna
- ARS** = ACC + RPC + SFP
- ATC RU** - Air Traffic Control Radar Unit - radarowy posterunek kontroli ruchu lotniczego
- ATO** - Air Tasking Order - rozkaz bojowy dla lotnictwa
- ATM** - Air Tasking Message - powietrzne zarządzanie bojowe
- BALTAP** - Siły Obszaru Cieśnin Bałtyckich
- CAOC** - Combined Air Operations Centre - (połączony) ośrodek działań powietrznych
- CARS** = CAOC + ACC + RPC + SFP
- CINCENT** - głównodowodzący regionu Europy Centralnej
- CINNORTH** - głównodowodzący regionu Europy Północnej
- CIS** - Communications and Information System – system komunikacyjno informacyjny
- COMAJF** - Commander of Allied Joint Forces - dowódca sił sojuszniczych
- COMAIRCENT** - Powietrzny Dowódca Regionu Centralnego
- COMAIRSOUTH** - Powietrzny Dowódca Regionu Południowego
- COMLANDCENT** - Lądowy Dowódca Regionu Centralnego
- DIR OPS** - Director of Operations – szef pionu operacyjnego
- D & G** - Directions and Guidancees - wytyczne i wskazówki
- FSCL** - Forward Support Coordination Line - linia koordynacji wsparcia ogniowego
- GBAD** - Ground Based Air Defence - naziemne siły OP

JACM - Joint Assessment Coordination Meeting - spotkanie koordynacyjne dotyczące oceny sytuacji i przeciwnika

JCCM - Joint Campaign Coordination Meeting - spotkanie koordynacyjne operacji (kampanii)

JDM - Joint Decision Meeting - konferencja decyzyjna z udziałem dowódców rodzajów sił zbrojnych

JIPTL - Joint Integrated Prioritised Target List – połączona, zintegrowana, zhierarchizowana lista celów

JSRC - Joint Subregional Commander – połączony dowódca subregionalny

LANDCENT - Siły Lądowe Europy Centralnej

MAAP - Master Air Attack Plan - główny plan ataku

MISSREP - Mission Report - meldunek o wykonaniu zadań

NATINADS - NATO Integrated Air Defence System - zintegrowany system OP NATO

OAS - Offensive Air Support - ofensywne wsparcie lotnicze

OPTASK AAW - Operations Tasking Anti Air Warfare - rozkaz bojowy dla obrony powietrznej

RAC - Regional Air Commander - regionalny dowódca lotniczy

RACA - Regional Air Control Authority - regionalny zarządca przestrzeni powietrznej

RADC - Regional Air Defence Commander - dowódca rejonu OP

RAP - Recognised Air Picture - jednolity obraz sytuacji powietrznej

RP - Reporting Post - posterunki wykrywania

RPC - Recognised Air Picture Production Centre - centrum informacji o sytuacji powietrznej

SACEUR - Strategic Allied Commander Europe - Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie

SAMOC - SAM Operations Centre - stanowisko dowodzenia przeciwlotniczych zestawów raketowych (ośrodek kierowania wojskami raketowymi)

SAO - Special Air Operations – powietrzne działania specjalne

SEAD - Suppression of Enemy Air Defence – tłumienie (pokonywanie) OP przeciwnika

SFP - Sensor Fusion Post - posterunek wykrywania i integracji informacji

SOC - Sector Operations Center - ośrodek operacyjny sektora

SPINS - Special Instructions - specjalne instrukcje

SQOC - Squadron Operations Centre - stanowisko dowodzenia eskadry lotniczej

WOC - Wing Operations Centre - stanowisko dowodzenia skrzydła lotniczego

Wstęp

Siły powietrzne odgrywają coraz ważniejszą rolę w NATO. Znaczenie sił powietrznych rośnie nie tylko w czasie wojny lecz również w czasie pokoju i kryzysu. Siły powietrzne stają się niemalże głównym militarnym elementem reagowania kryzysowego. Są podstawowym militarnym czynnikiem utrzymania pokoju i zapobiegania wojnie.

Ze względu na możliwości współczesnego lotnictwa, szczególnie w zakresie możliwości wykonania szybkich i niespodziewanych uderzeń z powietrza, NATO utrzymuje sprawny system kontroli i obrony przestrzeni powietrznej. Część sił wydzielonych do tego systemu już w czasie pokoju oddana jest pod dowództwo sojuszu. Dowódcy ci dysponują sprawnym i ciągle unowocześnianym systemem dowodzenia. System ten umożliwia planowanie i kontrolowanie wszelkich działań powietrznych w całym obszarze NATO.

W ostatnich latach Sojusz coraz bardziej dostrzega konieczność podejmowania działań antykryzysowych również poza rejonem odpowiedzialności NATO. Coraz powszechniej akceptuje się przekonanie, że lepiej jest zapobiegać konfliktom niż je gasić u swoich granic, dlatego też tworzy się również mobilny system dowodzenia, który umożliwi prowadzenie działań poza terenem NATO.

Szczególne wagę przywiązuje się też do uzyskiwania interoperacyjności sił sojuszniczych. Podstawą wszelkiej interoperacyjności jest jednakowe myślenie doktrynalne i przestrzeganie ustalonych standardów w praktyce. Polska wstępując do NATO musi zrozumieć te standardy, przyjąć je i stosować, gdyż w przeciwnym wypadku odstawać będziemy nie tylko w sferze jakości uzbrojenia, ale także poddać możemy w wątpliwość rzeczywistą chęć integrowania się z sojuszem co stoi w jaskrawej sprzeczności z deklarowaną wolą polityczną władz państwowych i ugrupowań politycznych naszego kraju.

Niniejsze opracowanie ma na celu przybliżyć podstawową problematykę z zakresu dowodzenia siłami powietrznymi NATO i pomóc w osiągnięciu interoperacyjności przez nasze siły powietrzne.

1. SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI POWIETRZNYMI NATO W EUROPIE

Dowodzenie w NATO traktowane jest jako całokształt wszystkich niezbędnych organizacyjno – zabezpieczających przedsięwzięć w sprawowaniu funkcji dowódczych dla użycia sił powietrznych w działaniach.

Skuteczne dowodzenie siłami powietrznymi zapewnia istniejący system dowodzenia, który jest jednym z elementów składowych zintegrowanej struktury dowodzenia NATO powstałej w wyniku przeprowadzonej w 1993 r. reorganizacji obejmującej min. integrację systemów dowodzenia lotnictwa taktycznego (TACC) i obrony powietrznej (NADGE). **Najwyższym wojskowym przełożonym sił powietrznych NATO w Europie jest Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie (SACEUR).** Odpowiada on za określenie poziomu sił potrzebnych do utrzymania stabilności i zabezpieczenia działań podejmowanych w sytuacjach kryzysowych oraz zapewnienia skutecznej obrony na obszarze jego odpowiedzialności. SACEUR jest odpowiedzialny ponadto za szkolenie i utrzymanie gotowości bojowej podległych mu wojsk.

W Regionie Europy Centralnej, głównodowodzącemu tego regionu (CINCENT), podległemu SACEUR, podporządkowane są trzy dowództwa:

- Sił Lądowych Europy Centralnej (LANDCENT);
- **Sił Powietrznych Europy Centralnej (AIRCENT);**
- Sił Obszaru Cieśnin Bałtyckich (BALTAP).

Dopiero dowódcy sił powietrznych tego szczebla podlegają organa dowodzenia szczebla taktycznego. **Są to Ośrodki Działań Powietrznych (Combined Air Operation Center - CAOC),** którym są bezpośrednio podporządkowane podległe wojska. Ośrodki te umożliwiają realizację dowodzenia podczas prowadzenia działań połączonych i wielonarodowych z „jednej ręki”. **Są one zintegrowanymi stanowiskami dowodzenia sił powietrznych szczebla taktycznego, które kierują całością działań powietrznych zarówno ofensywnych (lotnictwa taktycznego) jak i defensywnych (sił obrony powietrznej) podporządkowanych im sił na obszarze swojej odpowiedzialności.** Dowódca CAOC posiada w swoim podporządkowaniu przydzielone mu przez dowódcę AIRCENT na okres działań (trwania operacji) zasoby lotnicze i naziemne.

1.1. Planowanie użycia sił powietrznych NATO

Użycie sił powietrznych w każdym konflikcie zbrojnym zapewnia wykonanie uderzeń na najistotniejsze obiekty ugrupowania przeciwnika oraz niszczenie jego środków napadu powietrznego w powietrzu i na ziemi już od samego początku starcia militarnego.

Jednym z najistotniejszych zadań sił powietrznych NATO jest pokonanie przeciwnika powietrznego przez skuteczną realizację działań ofensywnych i defensywnych. Uzyskanie przewagi w powietrzu determinuje osiąganie celów we wszystkich innych działaniach prowadzonych na lądzie bądź na morzu. Stąd też działania bojowe w operacjach lądowych (tj. ofensywne wsparcie lotnicze – OAS, izolowanie rejonu działań – AI) i taktyczne wsparcie sił morskich – TASMO oraz działania specjalne – SAO są dla sił powietrznych działaniami wspierającymi inne (lądowe, morskie) operacje.

Użycie sił powietrznych w każdym działaniu określone jest pewnymi zasadami, których istota bazuje na zasadach sztuki wojennej. Według obowiązującej jeszcze¹ doktryny sił powietrznych NATO (ATP-33B) są to:

- cel i celowość (Selection and Maintenance of the Aim /Objective/);
- elastyczność (Flexibility);
- koncentracja sił (Concentration of Force);
- ekonomia wysiłku /sił/ (Economy of Effort);
- jedność wysiłku (Unity of Effort);
- ofensywny charakter działań (Offensive Action);
- bezpieczeństwo (Security);
- zaskoczenie (Surprise);
- morale (Morale);
- zarządzanie zasobami (Resources Management).

Oprócz wymienionych zasad, mających istotny wpływ na użycie taktycznych sił powietrznych, w ATP-33B sformułowana jest jeszcze jedna zasada, która w NATO uważana jest za podstawową, a mówi ona o uzyskaniu i utrzymaniu swobody działania (Graining and Maintaining the Freedom of Action). Podstawowym sposobem jej osiągnięcia będzie wywalczenie przewagi w powietrzu, co powinno zapewnić efektywne wykorzystanie przestrzeni powietrznej przez własne siły. Odpowiedni stopień uzyskania przewagi w powietrzu każdora-

---

¹ Obecnie trwają intensywne prace nad nową powietrzną doktryną NATO, która będzie miała podwójne oznaczenie jako ATP-33C oraz według nowej systematyki AJP 3.3. Według planów przewiduje się jej przyjęcie w 1999 r.

zowo określany jest przez dowódcę odpowiedniego szczebla (w Europie np. COMAIRCEN lub CINNORTH) przy uwzględnieniu takich czynników, jak sytuacja operacyjno-taktyczna, zagrożenie, cele działań.

Siłom powietrznym NATO oprócz szczegółowo określonych zasad ich użycia, sformułowano także pewne wymagania które muszą spełniać. Doktryna sił powietrznych NATO (ATP-33B) wymienia następujące wymagania w stosunku do taktycznych sił powietrznych:

- interoperacyjność (Interoperability);
- zdolność do działań we wrogim środowisku elektronicznym (Operations in Hostile Electronic Environment);
- żywotność (Survival to Operate);
- zdolność do działań w każdych warunkach atmosferycznych, w dzień i w nocy (Operations in All Conditions of Light and Weather);
- gotowość bojowa (Readiness);
- wyszkolenie (Training);
- łączność (Communications).

Przedstawione wymagania oraz zasady użycia sił powietrznych w NATO są podstawowymi czynnikami mającymi wpływ na ich wykorzystanie w działaniach bojowych. Nieuwzględnienie ich w okresie planowania działań może doprowadzić do nie osiągnięcia zakładanych celów.

1.1.1. Zakres kompetencji decyzyjnych o użyciu sił powietrznych NATO

W zależności od szczebla dowodzenia, zróżnicowany jest zakres uprawnień dowódców do dowodzenia bądź zarządzania podległymi siłami. Wyróżniamy cztery podstawowe zakresy uprawnień decyzyjnych dowódców (rys.1):

Dowodzenie operacyjne (OPCOM) - określane jako uprawnienia przyznane dowódcy w zakresie :

- wydawania rozkazów podporządkowanym dowódcom oraz stawiania im zadań;
- zmiany rozmieszczenia podległych sił;
- zmiany podporządkowania organizacyjnego podległych sił bądź zachowania wyłączenie dla siebie uprawnień w zakresie zarządzania operacyjnego i taktycznego, w sytuacjach kiedy uzna to za konieczne.

Zakres uprawnień związanych z dowodzeniem operacyjnym nie obejmuje uprawnień związanych z zabezpieczeniem logistycznym.

SACEUR	
Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych NATO w EUROPIE	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Dowodzenie operacyjne OPCOM	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie operacyjne OPCON Zarządzanie taktyczne TACON

CINCENT	
Głównodowodzący Połączonych Sił Zbrojnych NATO Europy Centralnej	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Dowodzenie operacyjne OPCOM	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie operacyjne OPCON Zarządzanie taktyczne TACON

AIRCENT	
Dowódca Sił Powietrznych Europy Centralnej	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie operacyjne OPCOM (dla obrony powietrznej dowodzenie operacyjne OPCOM)	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie taktyczne TACON

ICAOC	
Dowódca Tymczasowego Połączonego Ośrodka Dowodzenia Działaniami Powietrznymi	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Dowodzenie taktyczne TACOM	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie taktyczne TACON

Rys. 1. Zakres kompetencji decyzyjnych w zakresie użycia sił powietrznych NATO (na przykładzie Regionu Centralnego w Europie)

SACEUR	
Naczelnny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych NATO w EUROPIE	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Dowodzenie operacyjne OPCOM	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie operacyjne OPCON Zarządzanie taktyczne TACON

CINNORTH	
Głównodowodzący Połączonych Sił Zbrojnych NATO Europy Północnej	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Dowodzenie operacyjne OPCOM	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie operacyjne OPCON Zarządzanie taktyczne TACON

AIRNORTH	
Dowódca Sił Powietrznych Europy Północnej	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie operacyjne OPCOM (dla obrony powietrznej dowodzenie operacyjne OPCOM)	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie taktyczne TACON

ICAOC	
Dowódca Tymczasowego Połączonego Ośrodka Dowodzenia Działaniami Powietrznymi	
Zakres uprawnień decyzyjnych: Dowodzenie taktyczne TACOM	Zakres przekazywanych uprawnień decyzyjnych: Zarządzanie taktyczne TACON

Rys. 2. Zakres kompetencji decyzyjnych w zakresie użycia sił powietrznych NATO w nowej strukturze systemu dowodzenia (na przykładzie Regionu Północnego w Europie)

Zarządzanie operacyjne (OPCON) definiowane jest jako uprawnienia dowódcy w zakresie:

- zarządzania przydzielonymi siłami w celu wykonania określonych, zwykle ograniczonych co do rozmachu, czasu i obszaru zadań;
- zmiany dyslokacji sił przydzielonych do wykonania określonego zadania;
- przekazywania bądź zachowywania uprawnień w zakresie taktycznego zarządzania przydzielonymi siłami.

Dowodzenie taktyczne (TACOM) - definiowane jest jako uprawnienia przydzielone dowódcy w zakresie stawiania zadań podległym siłom w celu wykonania zadań postawionych przez wyższych przełożonych.

Zarządzanie taktyczne (TACON) to zazwyczaj szczegółowe, bezpośrednie kierowanie manewrem bądź przemieszczeniem sił, koniecznych do wykonania postawionych przez wyższych przełożonych zadań.

Przypisana dowództwu NATO władza (OPCOM) nad wydzielonymi przez państwa siłami jest delegowana do COMAJF. Normalnie COMAJF posiada uprawnienia w zakresie dowodzenia OPCOM. Rozdział powietrznych środków walki jest realizowany na czterech poziomach:

a) **Allotment** jest czasowym przekazaniem sił powietrznych pomiędzy dowództwami teatrów. Władza do takiego przydziału środków walki jest przypisana dowódcy posiadającemu kategorię dowodzenia OPCOM. Proces ten jest używany do osiągnięcia równowagi sił przeznaczonych do osiągnięcia celów podanych przez tego dowódcę;

b) **Apportionment** czyli podział wysiłku - jest postanowieniem i wyznaczeniem części całego spodziewanego wysiłku w procentach, który związany z priorytetami powinien być przywiązany do rozmaitych działań powietrznych lub przestrzeni geograficznych dla danego okresu czasu. Apportionment jest podstawowym obowiązkiem COMAJF. Zaś AJFACC jest odpowiedzialny przed COMAJF za rekomendację przydziału, AJFACC robi swoją rekomendację na podstawie planów, określonych priorytetów, dzieląc wysiłek na okresy i zadania. W kolejności, biorąc pod uwagę cele kampanii COMAJF, AJFACC musi przed dokonaniem przydziału konsultować się z dowódcami komponentu lądowego i morskiego, wykorzystując w tym celu oficerów łącznikowych. Efekt taki może być tak osiągnięty podczas spotkań AJTCB (Rada współpracy) lub podobnego ciała, które w tym celu może powołać COMAJF;

c) **Allocation** jest transponowaniem podziału wysiłku całkowitej liczby samolotów będących w dyspozycji dla każdej operacji lub zadania na ilość samolotów. Allocation powinien uwzględnić realne możliwości samolotów i warunki geograficzne działań. Ograni-

czenia te powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w opracowywanych rozkazach. Jeśli nie będzie to uwzględnione to zaistnieje konieczność późniejszych koordynacji w tym zakresie;

d) **Tasking** czyli stawianie zadań - jest procesem przenoszenia efektów podziału wysiłku w formę rozkazów i wydawaniu ich do zaangażowanych jednostek. Każdy rozkaz powinien zawierać dostatecznie szczegółowe instrukcje umożliwiające biorącym udział w operacji oddziałom wykonanie swoich misji z powodzeniem.

Cykl planowania działań i stawiania zadań w siłach powietrznych składa się z następujących podstawowych przedsięwzięć: procesu organizowania współdziałania, realizacji podziału sił oraz stawiania zadań w zakresie realizacji planowanych misji powietrznych i lotów bojowych. Cykl powinien umożliwiać zmiany rozporządzeń i rozkazów COMAJF na prośby wsparcia skierowane od któregokolwiek z dowódców komponentów oraz na skutek zmian sytuacji taktycznej. Uogólniając w wyniku realizacji całego cyklu następuje dokładne przyporządkowanie dostępnej ilości sił do niszczenia poszczególnych celów. Cykl ten można podzielić na następujące etapy:

Apportionment - podział wysiłku. Po konsultacjach z dowódcami innych komponentów dowódca AJFACC dokonuje podziału wysiłku, a następnie rekomenduje go COMAJF. COMAJF zatwierdza lub koryguje przedstawiony podział uwzględniając możliwą całkowitą wielkość wysiłku powietrznego oraz określone cele i przyjętą koncepcję operacji;

a) **Targeting - wybór celów (obiektów uderzeń).** Wyboru obiektów uderzeń dokonuje się po dokonaniu analizy przeciwnika i zidentyfikowaniu miejsc, które zaatakowane zapewnią osiągnięcie celów i priorytetów wyznaczonych przez COMAJF. Analizy tej dokonuje JAOC (Zespół planowania walki), który rozpoznaje, określa ważność, wyróżnia specyficzne cechy celów, odpowiadających COMAJF. Końcowym produktem targetingu jest lista celów ułożona wg ważności i zazwyczaj nazywana połączoną zintegrowaną zhierarchizowaną listą celów - JIPTL (Joint Integrated Prioritised Target List). Zakończenie tego procesu ma miejsce wtedy, kiedy cele są zatwierdzone i zawarte w rozkazie bojowym.

b) **Weapon/Allocation – wybór uzbrojenia i przydział sił.** Podczas tej fazy w zależności od charakteru obiektu (celu) dobierane jest właściwe uzbrojenie samolotów. W wyniku tej działalności sporządzona jest rekomendacja - w formie dokumentu OTR (over target requirement) - co do wyboru sił i środków przeznaczonych do atakowania poszczególnych obiektów. Informacje dotyczące najważniejszych, priorytetowych celów umieszczane są w głównym planie ataku powietrznego - MAAP (Master Air Attack Plan). Tak przygotowany MAAP jest planem przyszłych działań, który formułuje założenia ATO.

c) **ATO Development – opracowanie ATO.** Po zatwierdzeniu MAAP przez AJFACC, sztab planowania przygotowuje ATO, specjalne instrukcje (SPINS) i ACO. Bazując na celach COMAJF, może siły nie zaangażowane do bezpośredniego wsparcia innych komponentów oddać z powrotem do dyspozycji AJFACC. (Re - Allotment).

d) **Execution – realizacja.** AJFACC kieruje wykonaniem planu działań zawartego w ATO. Komponenty które realizują zadania bojowe określone w ATO po ich zakończeniu przedstawiają meldunki do CAOC. Analiza zawartych w nich informacji stanowi podstawę do zrewidowania potrzeb przez COMAJF.

e) **Operational Analysis - analiza operacyjne (oceny działań).** Efektywne planowanie i przeprowadzenie kampanii, wymagają ciągłej oceny wpływu działań sił połączonych na możliwości nieprzyjaciela. Operacyjna analiza jest prowadzona ciągle na wszystkich szczeblach dowodzenia i dlatego COMAJF powinien ustalać scentralizowany operacyjny system analiz w celu właściwego informacyjnego zabezpieczenia podległych sił. Analiza operacyjna kończy cykl wyznaczania celów i jednocześnie dostarcza danych wejściowych do realizacji przyszłego kolejnego cyklu.

Zabezpieczenie CIS (Communications and Information System). AJFACC musi dysponować odpowiednim, niezawodnym i wysoce sprawnym systemem informacyjno-komunikacyjnym w celu bieżącej koordynacji i dowodzenia lotnictwem w swojej strefie odpowiedzialności. Działalność ta obejmuje m.in. tworzenie i przekazywanie ATO i ACO, przez bezprzewodowe łącza do marynarki wojennej, sił lądowych i sił powietrznych objętych planem misji. CIS zabezpiecza także bieżący przepływ meldunków, raportów i próśb. CIS musi być dublowany wewnątrz AJF, zabezpieczać narodowe elementy oraz łączyć informacyjnie siły sprzymierzonych z siłami narodowymi gospodarza.

1.1.2. Proces planowania użycia sił powietrznych NATO

W zależności od szczebla dowodzenia i posiadanych uprawnień decyzyjnych zróżnicowany jest zakres i stopień szczegółowości stawiania zadań lotnictwu przez dowódców poszczególnych szczebli.

Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie (SACEUR) jest odpowiedzialny za opracowanie i realizację planów szkolenia lotnictwa taktycznego i przygotowania go do prowadzenia działań bojowych oraz wypracowanie ogólnych wskazówek dotyczących jego użycia w walce i operacji. Posiada on uprawnienia do stałego (w czasie „P”) bądź względnie trwałego (w czasie „W” np. na okres trwania operacji) przydzielania i podporządkowania

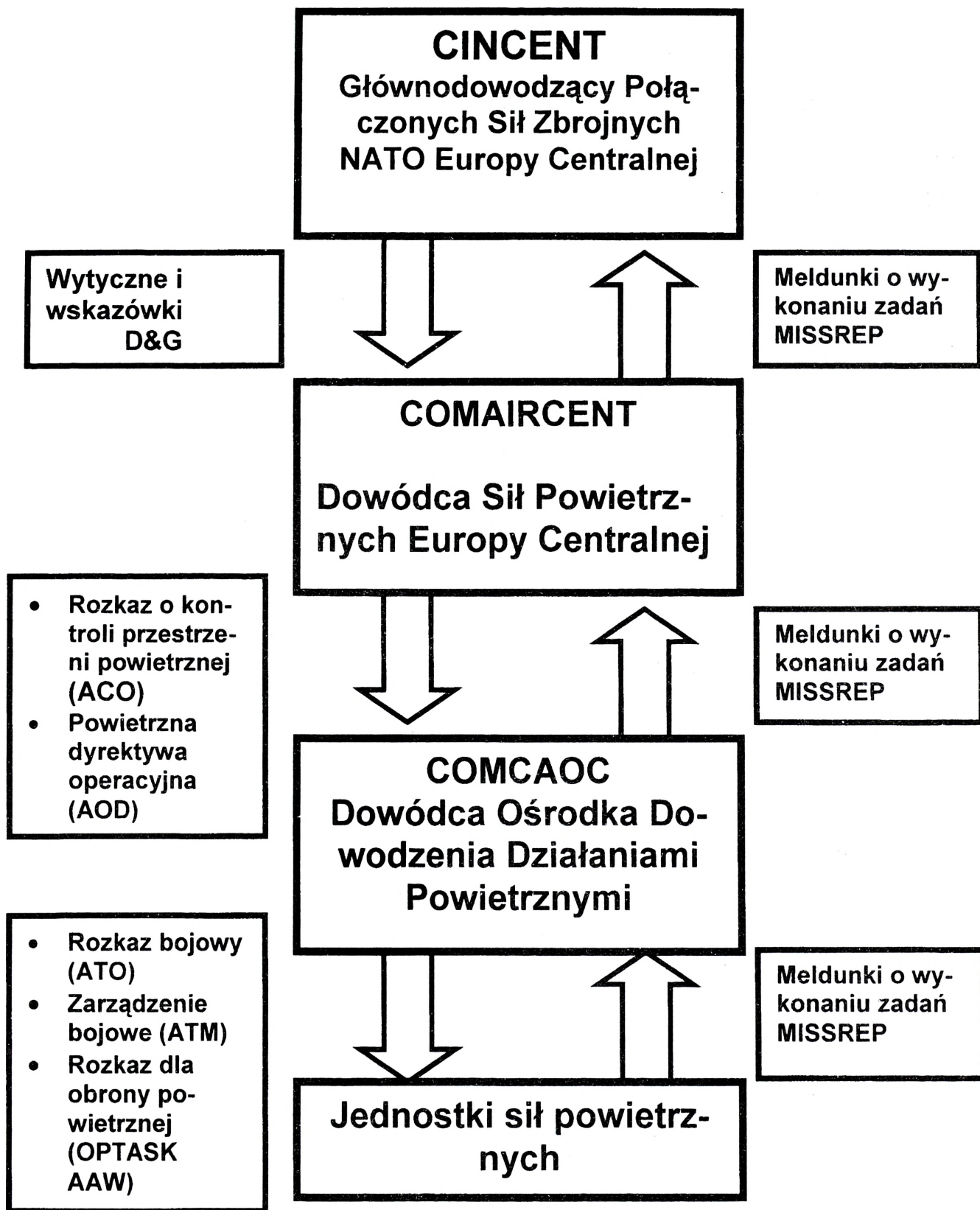
kowywania jednostek sił powietrznych podległym mu dowódcom. SACEUR nie zajmuje się planowaniem użycia lotnictwa w operacjach bądź działaniach taktycznych.

Głównodowodzący Połączonymi Siłami Zbrojnymi NATO Europy Centralnej (CINCENT a w przyszłości CINNORTH) prowadzi ogólne planowanie działań na okres następnego siedmiu – dziesięciu dni oraz określa główne cele operacji. CINCENT (CIN-NORTH) udziela wytycznych i wskazówek (Direction and Guidance) dowódcom komponentów powietrznego (AIRCENT w przyszłości AIRNORTH) i lądowego (LANDCENT w przyszłości JSRC) w zakresie koordynacji działań w ramach prowadzonej operacji i osiągnięcia jej celów. CINCENT (CINNORTH) posiada uprawnienia do zmiany stałego bądź względnie trwałego podporządkowania podległych mu sił lotnictwa (ASSIGNMENT). Ponadto decyduje on o priorytetach użycia lotnictwa określając je w procentowym bądź hierarchicznym podziale wysiłku na poszczególne rodzaje działań (APPORTIOMENT) na okres trwania operacji.

Dowódca Sił Powietrznych Europy Centralnej (COMAIRCENT) prowadzi ogólne planowanie działań na kolejne X+96 godzin operacji oraz szczegółowe planowanie działań sił powietrznych na następny dzień (X+24). AIRCENT jest odpowiedzialny za kontrolę przestrzeni powietrznej w swoim rejonie odpowiedzialności (Region Centralny). Posiada uprawnienia w zakresie :

- zmiany stałego bądź względnie trwałego podporządkowania podległych jednostek sił powietrznych (ASSIGNMENT);
- czasowej zmiany podporządkowania podległych jednostek sił powietrznych (ALLOTMENT);
- wykorzystania szczególnie ważnych dla powodzenia działań sił i środków (Critical Resources) np. samolotów walki elektronicznej, samolotów rozpoznawczych czy samolotów obezwładnienia środków przeciwlotniczych (SEAD);
- ustalenie priorytetów użycia podległych jednostek sił powietrznych poprzez określanie ich w procentowym bądź hierarchicznym podziale wysiłku;
- zmiany bazowania sił lotnictwa;
- szczegółowego określania ilości samolotów lotnictwa do wykonania poszczególnych rodzajów działań (ALLOCATION).

AIRCENT w wyniku prowadzenia szczegółowego planowania działań sił powietrznych opracowuje i przesyła w cyklu 24 godzinnym podległym mu CAOC – **Powietrzną Dyrektywę Operacyjną (Air Operations Directive AOD)** oraz **rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej (Air Coordination Order – ACO)**.

Rys. 3. Ideowy schemat obiegu informacji w cyklu dowodzenia siłami powietrznymi NATO (na przykładzie Regionu Centralnego w Europie)

Dyrektywa AOD jest podstawowym dokumentem rozkazodawczym, który otrzymuje dowódca CAOC. Jest ona podstawą do wypracowania decyzji i szczegółowego planowania działań defensywnych sił powietrznych (obrony powietrznej) i działań ofensywnych lotnictwa (połączonych działań powietrznych). **Efektym końcowym procesu planowania w CAOC jest opracowanie rozkazu bojowego dla lotnictwa (Air Tasking Order –ATO) oraz rozkazu bojowego dla obrony powietrznej (Operations Tasking Anti Air Warfare – OPTASK AAW).**

Obieg informacji pomiędzy poszczególnymi szczeblami dowodzenia został przedstawiony na rys. 3.

1.1.3. Planowanie użycia sił powietrznych NATO na szczeblach operacyjnych

Zgodnie z obowiązującymi w państwach NATO procedurami Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych w Europie (SACEUR) jest odpowiedzialny m.in. za opracowanie ogólnych wskazówek dotyczących ich użycia w walce i operacji. Posiada on uprawnienia do stałego bądź czasowego (np. na czas trwania całej operacji, ważnego etapu operacji) przydzielania i podporządkowania sił powietrznych (lotnictwa i wojsk raketowych SP) podległym mu dowódcom. SACEUR nie zajmuje się planowaniem użycia lotnictwa w działaniach bojowych. Planowanie to prowadzi Głównodowodzący Połączonymi Siłami Zbrojnymi NATO w Europie Centralnej (CINCENT), który prowadzi ogólne planowanie sojuszniczych działań połączonych (kampanii) na okres 7 – 10 dni a także określa ich główne cele (rys. 4). CINCENT, na podstawie realizacji procesu planistycznego, udziela wytycznych i wskazówek dowódcom komponentów powietrznego (COMAIRCEN), lądowego (COMLANDCENT) i morskigo (COMBALTAP) w zakresie koordynacji w ramach prowadzonych operacji (kampanii) i osiągnięcia ich celów. Operacyjna ocena sytuacji prowadzona przez CINCENT, AIRCENT, LANDCENT i BALTAP polega na rozpatrzeniu czynników politycznych, militarnych, ekonomicznych i społecznych zarówno u przeciwnika jak i u siebie, a także na określeniu (w miarę posiadanych informacji) całościowego obrazu sytuacji dla regionu działań. Efektym przeprowadzenia oceny sytuacji powinno być uzyskanie odpowiedzi na pytanie: co musi być wykonane (uzyskane) w wyniku prowadzenia operacji (kampanii)?

Plan powinien określać w jaki sposób siły powietrzne przyczynią się do osiągnięcia celów kampanii. Plan ten powinien:

a) rozpoznawać bieżące i potencjalne ofensywne i defensywne zagrożenia ze strony przeciwnika;

b) wskazywać, jaki będzie wymagany wkład lotnictwa w osiągnięciu celów połączonych działań powietrznych;

c) integrować wielonarodowe siły wydzielone do operacji;

d) określać priorytetowość celów i obiektów, opisując w jakiej kolejności powinny być atakowane lub obezwładnione, określać wielkość wysiłku i założone do osiągnięcia rezultaty;

e) rozpoznawać cele wymagające wielokrotnych ataków;

f) składać relacje (meldować) z poszczególnych faz połączonych operacji powietrznych do COMAJF;

g) określać procedury przydziału wysiłku do wykonania zadań i realizacji dowodzenia połączonym komponentem powietrznym;

h) dopasowywać ilość i jakość sił do dostępnego zabezpieczenia logistycznego i jego ograniczeń;

i) systematycznie dostarczać obszernych i ciągłych informacji potrzebnych do wykonania planu połączonych operacji.

W celu integracji narodowych komponentów sił powietrznych w jeden sojuszniczy COMAJF powinien wyznaczać siły, dopiero po konsultacji ze wszystkimi dowódcami komponentów oraz ustalać całość powietrznych zasobów niezbędnych do wykonania połączonych działań powietrznych. W trakcie realizacji tego procesu powinny być brane pod uwagę następujące uwarunkowania:

a) cel, który powinien być osiągnięty;

b) rzeczywiste ograniczenia polityczne;

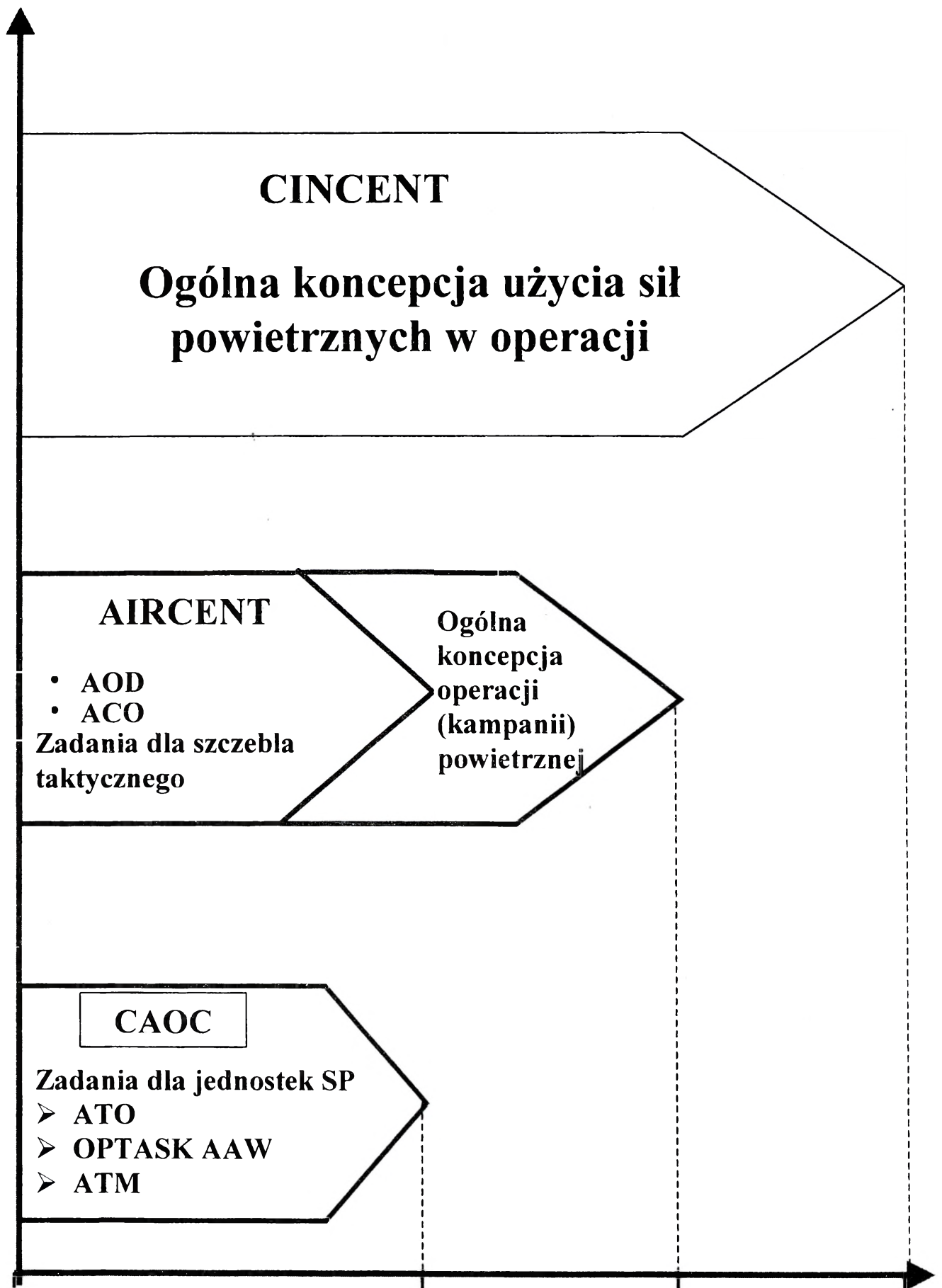
c) charakter i intensywność konfliktu, realizowaną strategię, w szczególności zagrożenie, prawdopodobne typy celów, możliwe potrzebne czasy reakcji, skuteczną generację potrzeb (narastanie sił);

d) czasy wykonania zadania przez potencjalne powietrzne środki walki;

e) operacyjne możliwości, ograniczenia i zabezpieczenia wszystkich systemów uzbrojenia oraz teren i warunki pogodowe;

f) dostępność zabezpieczenia logistycznego.

Opracowany na tym szczeblu dowodzenia plan operacji powinien dać odpowiedź na pytanie: jak oraz kiedy ma być to osiągnięte (zrobione).

Rys. 4. Okresy planowania działań sił powietrznych NATO na szczeblu operacyjnym i taktycznym

Dowódca Sił Powietrznych (COMAIRCENT) po otrzymaniu Wskazówek i Wytucznych (Direction and Guidance) od CINCENT, w uzgodnieniu z COMLANDCENT i COMBALTAP przystępuje do planowania operacji (kampanii) powietrznej ustalając cele tych działań, priorytety w zakresie działań ofensywnych i defensywnych (ogólne na czas trwania operacji – 5 – 7 dni oraz szczegółowo na kolejne 24 godziny).

Proces planowania operacji (kampanii) powietrznej w AIRCENT obejmuje następujące etapy (rys. 5):

Etap 1. Studiowanie sytuacji powietrznej. Podstawowym celem tego etapu jest uzyskanie wszystkich dostępnych informacji o przeciwniku, dokonanie oceny jego możliwości oraz prawdopodobnych działań. W etapie tym koniecznym jest przeprowadzenie dokładnej analizy możliwości własnych oraz dokonanie analizy warunków w jakich będą prowadzone działania bojowe. Przeprowadzona analiza zadania pozwala na ustalenie priorytetów na główne (pokonać siły powietrzne przeciwnika – OCA, DCA) oraz wspomagające (wspierać siły lądowe i morskie – AI, OAS, TAR).

Etap 2. Określenie celów operacji (kampanii) powietrznej. Zadaniem tego etapu jest ustalenie celów działań sił powietrznych a ponadto ogólne określenie etapów (faz) prowadzenia działań i sposobów ich wykonania. Celami operacji (kampanii) powietrznej może być np.:

- izolowanie i obezwładnianie systemu kierowania państwem i dowodzenia wojskami;
- wywalczenie i utrzymanie przewagi w powietrzu;
- niszczenie potencjału broni precyzyjnego rażenia;
- eliminowanie możliwości prowadzenia działań ofensywnych przez przeciwnika;
- niszczenie sprzętu i wojsk przeciwnika.

Etap 3. Określenie strategii działań – w jaki sposób wykorzystać posiadane siły i środki do osiągnięcia wyznaczonych celów precyzując:

1. CELE – co osiągnąć?
2. STRATEGIĘ – jak osiągnąć?
3. ŚRODKI – czym osiągnąć?

Etap 4. Wybór „środków ciężkości”. W etapie tym następuje ocena i ustalenie, istotnych do prowadzenia działań środków ciężkości własnych i przeciwnika, np. posiadanie bardzo silnej OP przez przeciwnika w planowanym obszarze działań naszego lotnictwa, co z kolei powoduje konieczność wydzielenia dodatkowych sił wsparcia w celu wykonania zada-

nia. Należy podkreślić, że niekoniecznie muszą być to najsilniejsze punkty przeciwnika – mogą być przedstawione również najsłabsze.

Zrealizowanie wszystkich przedsięwzięć w wymienionych etapach, uzupełnione o dodatkową ocenę sytuacji powietrzno-kosmicznej daje podstawę do opracowania wariantów operacji (kampanii) powietrznej (Courses of Action), które będą stanowiły merytoryczną bazę do opracowania planu operacji (kampanii) powietrznej.

Etap 5. Opracowanie planu operacji (kampanii) powietrznej – który jest podstawowym dokumentem organizowania i prowadzenia działań. Zawiera w sobie koncepcję prowadzenia operacji, listę obiektów uderzeń i priorytety, określa poziom wysiłku, określa jak i kiedy siły powietrzne mogą i będą uczestniczyć w działaniach. Plan ten musi być zsynchronizowany z planami dowódców innych rodzajów sił zbrojnych.

Rys. 5. Proces planowania kampanii powietrznej

AIRCENT w wyniku szczegółowego planowania działań lotnictwa taktycznego opracowuje i przesyła w cyklu 24 godzinnym podległym dowódcom Ośrodków Działań Powietrznych (CAOC) Powietrzną Dyrektywę Operacyjną (Air Operation Directive – AOD), która zawiera podstawowe informacje dotyczące ich działań. Oprócz dyrektywy operacyjnej w AIRCENT opracowuje się i przesyła wszystkim zainteresowanym użytkownikom przestrzeni powietrznej rozkaz o kontroli przestrzeni powietrznej (Airspace Control Order – ACO).

Dowódca Sił Lądowych (COMLANDCENT) współpracuje z dowódcą Sił Powietrznych (COMAIRCENT) w zakresie ogólnego planowania użycia lotnictwa taktycznego w ramach wsparcia wojsk lądowych oraz izolacji rejonu działań. LANDCENT wspólnie z AIRCENT określa hierarchię obiektów zwalczanych w ramach wsparcia (OAS) oraz izolacji rejonu działań (AI) a także wielkość wysiłku (limit) – określanego w samolotolotach (SORTIES) wydzielanego do działań na korzyść poszczególnych korpusów wojsk lądowych.

Ponadto LANDCENT wspólnie z AIRCENT, koordynuje położenie linii koordynacji wsparcia ogniowego FSCL oraz linii planowania izolacji i rozpoznania (RIPL).

Istotnym punktem planowania operacji (kampanii) powietrznej w AIRCENT jest proponowanie dla CINCENT podziału wysiłku sił powietrznych na rodzaje działań SP. Jest to o tyle bardzo istotne w okresie planowania, iż CINCENT decyduje o wielkości wysiłku wydzielanego na poszczególne działania, w odniesieniu do konkretnej sytuacji w regionie. Zakres tego podziału wysiłku warunkowany jest faktem, że pewne środki są odpowiednie do wykonania jednego zadania (np. A-10) lub kilku zadań (np. F-16) lub też istnieją ograniczenia ilości posiadanych środków mających istotne znaczenie (np. samolotów tankowania powietrznego, walki elektronicznej).

Dowódca AIRCENT wypracowuje szczegółową propozycję podziału wysiłku sił powietrznych, a następnie, po konsultacjach z zainteresowanymi dowódcami, CINCENT podejmuje decyzję. Decyzja CINCENT w zakresie podziału sił przedstawiona jest w ilości samolotolotów (sorties), natomiast AIRCENT zobowiązany jest do określenia podziału wysiłku na okres planowanej operacji (kampanii) oraz każdego dnia działań, tak aby posiadane siły i środki wykorzystać jak najefektywniej.

COMAIRCENT określa ponadto – dla każdego CAOC z osobna – wysiłki (limity) specjalnych środków szczególnego znaczenia, jak np. samoloty tankowania powietrznego, rozpoznawczych, WRE oraz SEAD.

Dowódca AIRCENT posiadając uprawnienia kontroli operacyjnej (OPCON) – a czasami są mu przekazane również kompetencje dowodzenia operacyjnego (OPCOM) – ma możliwość podporządkowania poszczególnych jednostek jednego CAOC do innego na określony okres działań lub też może tylko wydzielić (przydzielić) wysiłek na krótszy okres (dzień, etap) w celu wykonania określonych zadań.

Proces ten musi być zgodny z zadaniami postawionymi CAOC-om, gdyż od tego będzie uzależnione min. wykonanie:

- uderzeń na poszczególne obiekty (cele) wg określonych priorytetów;
- wsparcia (zabezpieczenia i ubezpieczenia) sił uderzeniowych;
- wykonania zadań w ramach obrony powietrznej.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że organizowanie operacji powietrznych wymaga często zaangażowania obu szczebli dowodzenia tj. operacyjnego (AIRCENT) i taktycznego (CAOC).

Reasumując cykl planowania (rys. 6) w AIRCENT obejmuje okres planowania ogólnego tzn. kolejnych 96 godzin oraz szczegółowego na 24 godziny, które obowiązują od czasu określonego w dyrektywie operacyjnej (AOD). Cykl pracy AIRCENT można opisać następująco:

- **0000 „Z”** – otrzymanie od CINCENT DIRECTION and GUIDANCE (wskazówki i wytyczne), ich analiza w sztabach LANDCENT, AIRCENT, BALTOP, przygotowanie spotkania koordynacyjnego operacji (kampanii) – JOINT CAMPAIGN COORDINATION MEETING (JCCM).

- **0100 „Z”** – początek JCCM (z udziałem dowódców rodzajów sił zbrojnych) w czasie którego dokonuje się korekty aktualnego planowania (na podstawie otrzymania nowych danych); następuje wstępne przygotowanie spotkania koordynacyjnego dotyczącego oceny sytuacji i przeciwnika (JOINT ASSESSMENT COORDINATION MEETING – JACM) oraz wspólnego spotkania dowódców poszczególnych rodzajów sił zbrojnych – konferencji decyzyjnej (AIR / LAND / NAVY COMMANDERS CONFERENCE – ALNCC). Efektem tego spotkania będzie wydanie wytycznych do planowania działań powietrznych w kolejnym dniu oraz ostatecznie korekty dyrektywy operacyjnej obowiązującej od 0600 dnia bieżącego.

- **0630 „Z”** – Spotkanie dotyczące aktualizacji planowania użycia sił powietrznych (PLANNING UPDATE) w czasie którego przeprowadza się dyskusje w zakresie planowania działań długofalowych w ramach działań połączonych oraz wskazuje się przedsięwzięcia (zagrożenia) na które należy zwrócić uwagę w czasie kolejnych konferencji (spotkań).

- **0800 „Z”** – Początek spotkania planistycznego (TARGET PLANING MEETING) na którym opracowywana jest lista celów do działań na kolejne X+48 godzin, dokonuje się ostatekniej korekty celów wprowadzanej dyrektywy.

- **1000 „Z”** – Wydanie dyrektywy operacyjnej obowiązującej od godzin rannych dnia następnego.

- **1100 „Z”** – Początek spotkania koordynacyjnego (z udziałem dowódców rodzajów sił zbrojnych) dotyczącego oceny sytuacji i przeciwnika (JOINT ASSESSMENT COORDINATION MEETING – JACM), w czasie którego dokonuje się analizy wytycznych i wskazówek otrzymanych od przełożonego (CINCENT) a dotyczących działań w X+48 godzinach; udzielane są wskazówki dla sztabu w zakresie planowania i przygotowania kolejnej dyrektywy operacyjnej oraz następuje wstępne określenie przygotowania i przeprowadzenia konferencji decyzyjnej z udziałem dowódców poszczególnych rodzajów sił zbrojnych.

- **1400 „Z”** – Przekazanie meldunku do CINCENT o sytuacji operacyjno-taktycznej i rezultatach prowadzonych działaniach (ASSESSMENT REPORT).

- **1600 „Z”** – Początek konferencji decyzyjnej z udziałem dowódców rodzajów sił zbrojnych (JOINT DECISION MEETING – JDM) lub AIR / LAND / NAVY COMMANDERS CONFERENCE (ALNCC), w czasie której następuje podjęcie decyzji dotyczącej długofalowego planowania połączonych operacji (kampanii).

- **1800 „Z”** – Spotkanie dotyczące oceny działań własnych oraz oceny działań przeciwnika (ASSESSMENT MEETING) w czasie którego opracowywany jest meldunek o wynikach prowadzonych działań dla przełożonego (CINCENT).

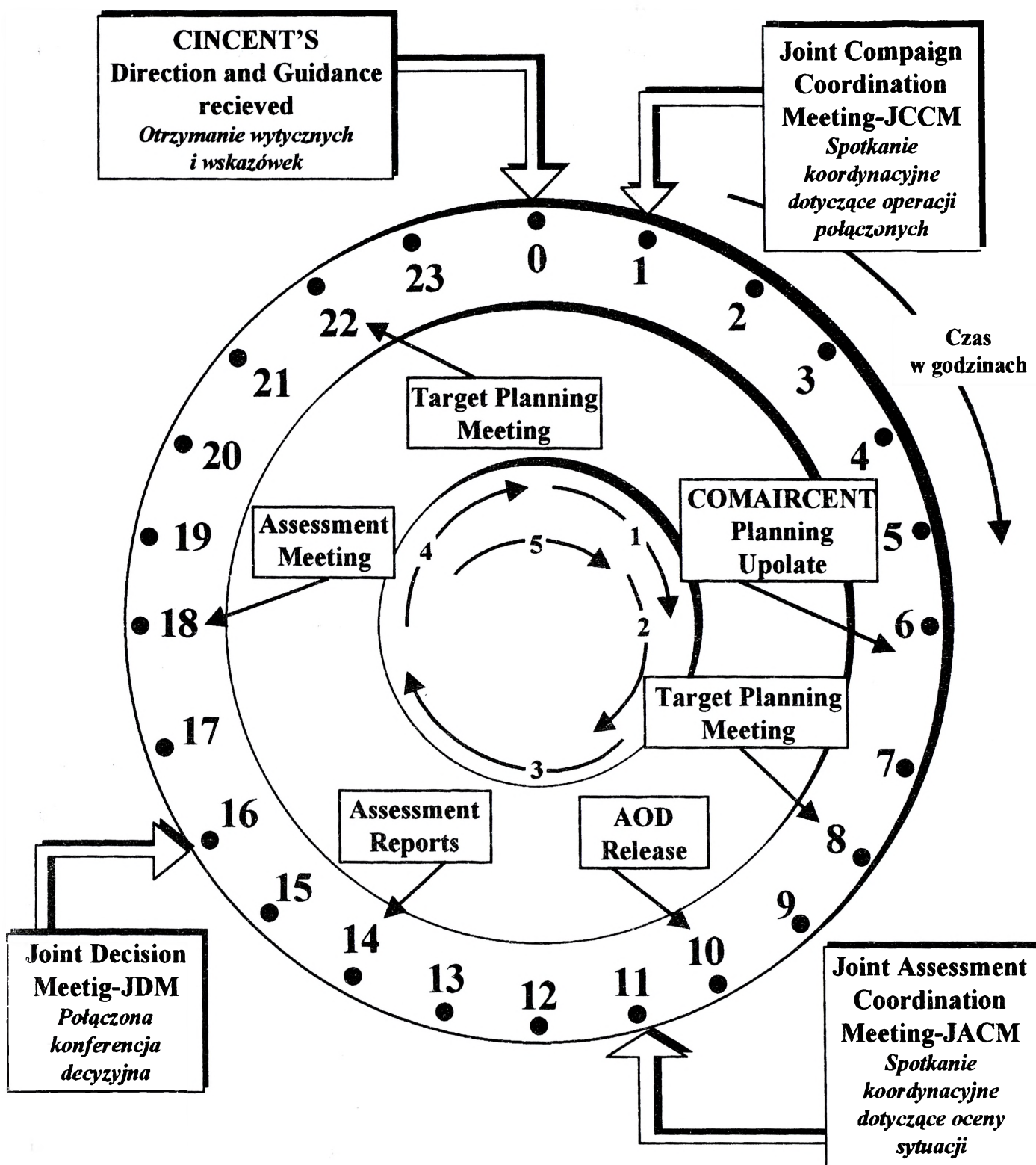
- **2200 „Z”** – Spotkanie DIR OPS /AIR PLANS/ OPS OCA/ AI/ INTEL (TARGETING PLANNING) dotyczące ostatecznego określenia kategorii celów, priorytetów użycia sił powietrznych w kolejnych etapach działań.

- **Dodatkowo, w doraźnie ustalonym czasie** między godziną 1800 a 2200 przeprowadzane jest spotkanie koordynacyjne (COORDINATION MEETING) dotyczące opracowania wyników IDM w zakresie planowania połączonej operacji (kampanii) powietrznej (Counter Air Campaign), analizy Allotment and Allocation a także dokonuje się pierwszego określenia kategorii celi, priorytetów i użycia sił w CA Campaign.

1.2. System ACCS (Air Command & Control System)

Integralną i funkcjonalną częścią systemu OP NATO są obok podsystemu Sił Powietrznych, podsystemy OP Sił Lądowych i Marynarki wojennej. Decyzja sojuszu o wdroże-

niu do dowodzenia Siłami Powietrznymi NATO nowego systemu dowodzenia - ACCS stała się ważnym czynnikiem determinującym kierunki dalszego rozwoju.

1. ASSESSMENT - Ocena sytuacji - 00.00-06.00
2. PLANNING - Opracowanie listy celów - 04.00-10.00
3. Finalize Planning - Sporządzenie listy celów - 10.00-16.00
4. Execute - Nadzór nad przygotowaniem - 17.00-00.00
5. Controle - Kontrola przygotowania do działań - 21.00-06.00

Rys. 6. Model (cykl) przebiegu planowania w AIRCENT w funkcji czasu

Nowy system obrony powietrznej NATO w aspekcie wykorzystania aktywnych środków walki, ma się między innymi charakteryzować:

- gotowością do szybkiego ześrodkowania sił i środków na kierunkach zagrożeń;
- możliwością jednoczesnego użycia mobilnych jednostek raketowych odpowiednio urzutowanych w strefach działania w celu osłony obiektów oraz rejonów;
- wykorzystaniem środków przeciwlotniczych do bezpośredniej osłony ważnych obiektów.

Aby móc kierować wszystkimi działaniami taktycznymi sił powietrznych i efektywnie wykorzystywać potencjał lotnictwa i naziemnych środków OP wymagany jest w pełni zintegrowany, interoperacyjny system kontroli i dowodzenia. Ze statycznej w zasadzie struktury, z wieloma jednostkami rozmieszczonymi w obiektach umocnionych, jest on obecnie przekształcany w nową strukturę stacjonarną uzupełnioną o **komponenty mobilne** ACCS - DAC.

ACCS ma być w pełni zintegrowanym systemem dowodzenia, przeznaczonym do wspierania: planowania, stawiania i wykonywania zadań bojowych oraz nadzorowania przestrzeni powietrznej we wszystkich taktycznych działaniach powietrznych prowadzonych przez europejskie siły NATO, od wschodniej Turcji do północnej Norwegii. Struktura stacjonarna została tak zaplanowana, aby sprostać wymaganiom czasu pokoju i wstępnej fazy sytuacji kryzysowych. Zdolność rozwiązywania konfliktów wymagających zaangażowania dużego potencjału militarnego w dowolnym regionie ma być uzyskiwana poprzez wzmocnienie struktury stacjonarnej dodatkowymi elementami mobilnymi - DAC. Jednostki DAC mogą być również wykorzystywane podczas działań pokojowych prowadzonych poza rejonami odpowiedzialności oraz jako wsparcie operacji połączonych.

Zastosowanie już sprawdzonych technologii ma zapewnić osiągnięcie założeń technicznych. Główne wyzwanie wynika z zapotrzebowania na w pełni zintegrowany system o architekturze otwartej, spełniający wymagania w zakresie modułowości i mobilności. Zdolność wymiany informacji, zarówno wewnętrznej - pomiędzy jednostkami ACCS, jak też zewnętrznej - z istniejącymi i przyszłymi systemami jest podstawowym warunkiem interoperacyjności. Planuje się również korzystać w szerokim zakresie z istniejącego oprogramowania, które zostało zaoferowane przez te kraje, które są w stanie sprostać funkcjonalnym i strukturalnym wymaganiom ACCS.

Główne założenia systemu ACCS to:

- wdrożenie systemu OP czasu rzeczywistego, mającego zastąpić przestarzałe instalacje naziemne NATO (NADGE) i podobne systemy o niższym stopniu automatyzacji;

- zapewnienie naczelnemu dowódcy sił sojuszniczych w Europie (SACEUR) środków do wykonywania zadań OP w okresie pokoju, kryzysu i wojny;
- umożliwienie zautomatyzowanego planowania operacji powietrznych oraz stawiania zadań przez ośrodki CAOC na obszarze ACE;
- zapewnienie wzmocnienia struktury stacjonarnej mobilnymi komponentami ACCS (DAC);
- stworzenie możliwości prowadzenia samodzielnych działań z wykorzystaniem elementów ACCS poza obszarem odpowiedzialności.

ACCS po zakończeniu wdrażania do eksploatacji (ok. 2010 r.) będzie stanowił zintegrowany system dowodzenia działaniami powietrznymi NATO na szczeblu operacyjno-taktycznym. Do jego głównych zadań ma należeć między innymi zapewnienie: stałego dopływu informacji o aktualnej sytuacji do wszystkich szczebli dowodzenia; możliwości dowodzenia działaniami powietrznymi oraz **możliwości współdziałania** sił powietrznych z innymi rodzajami sił zbrojnych.

1.2.1. Architektura systemu ACCS

Proces transformacji aktualnego systemu OP NATO do struktur docelowych ACCS ilustrują rysunki 7 i 8. Zautomatyzowany system ACCS mają tworzyć elementy funkcjonalne, które mogą być ze sobą integrowane w zależności od potrzeb wynikających z realizacji określonego zadania.

Należą do nich:

- ośrodek działań powietrznych przeznaczony do planowania i dowodzenia działaniami powietrznymi na szczeblu taktycznym - Combined Air Operations Centre (CAOC);
- ośrodek kontroli powietrznej – Air Control Centre (ACC);
- grupa kontroli powietrznej - Air Control Unit (ACU);
- stanowisko dowodzenia skrzydła lotniczego - Wing Operations Centre (WOC);
- stanowisko dowodzenia eskadry lotniczej – Squadron Operations Centre (SQOC);
- stanowisko dowodzenia przeciwlotniczych zestawów raketowych - SAM Operations Centre (SAMOC);
- radarowy posterunek kontroli ruchu lotniczego - Air Traffic Control Radar Unit (ATC RU);

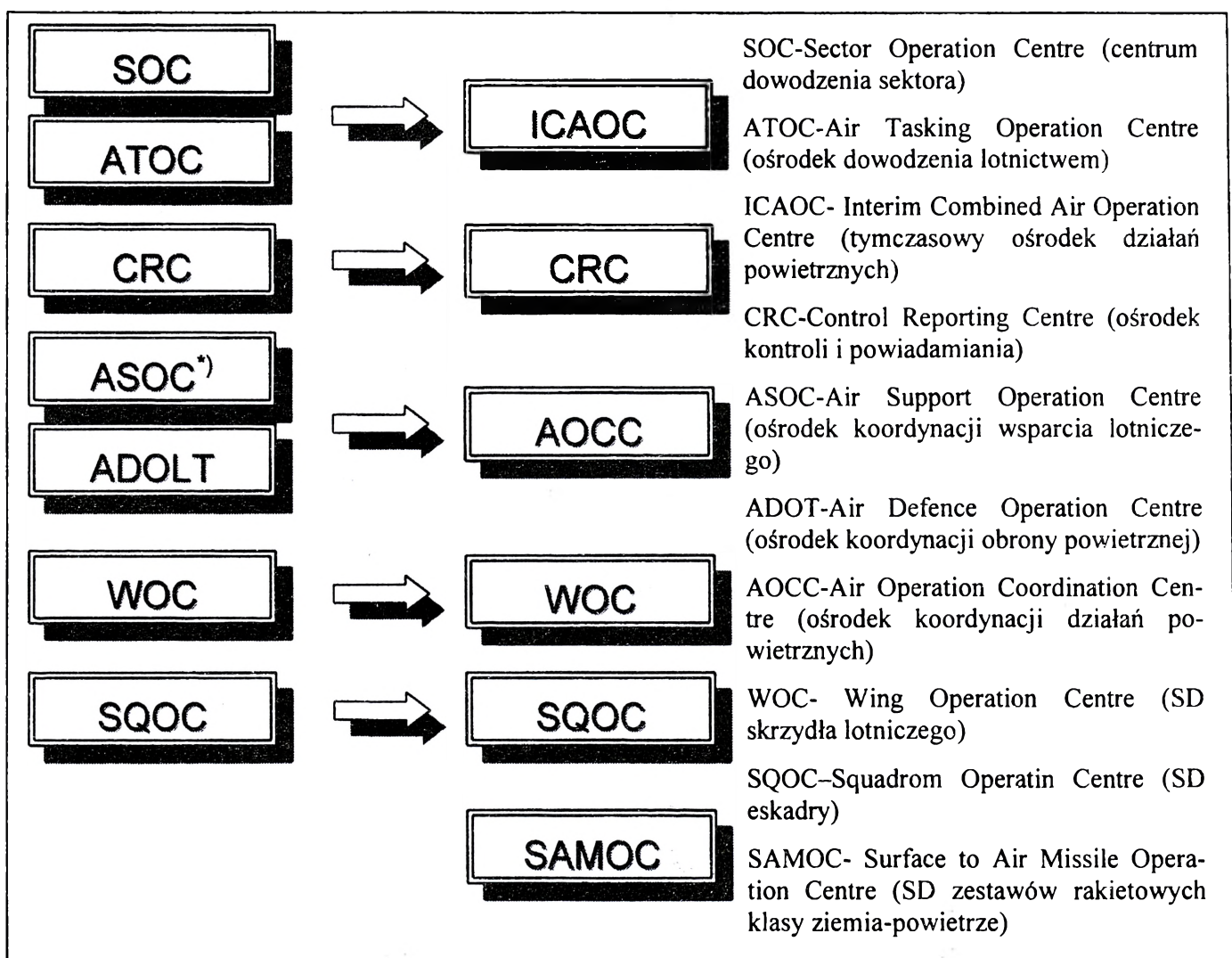
– ośrodek koordynacji działań powietrznych, do którego zadań należy uzgadnianie współdziałania sił powietrznych z siłami lądowymi na szczeblu korpusu armijnego – Air Operations Coordination Centre (AOCC);

– ośrodek koordynacji działań powietrznych, do którego zadań należy uzgadnianie współdziałania sił powietrznych z siłami marynarki wojennej - Maritime ACCS Ship Shore Tactical Interface Component (MASSTIC);

– centrum informacji o sytuacji powietrznej - Recognized Air Picture Production Centre (RPC);

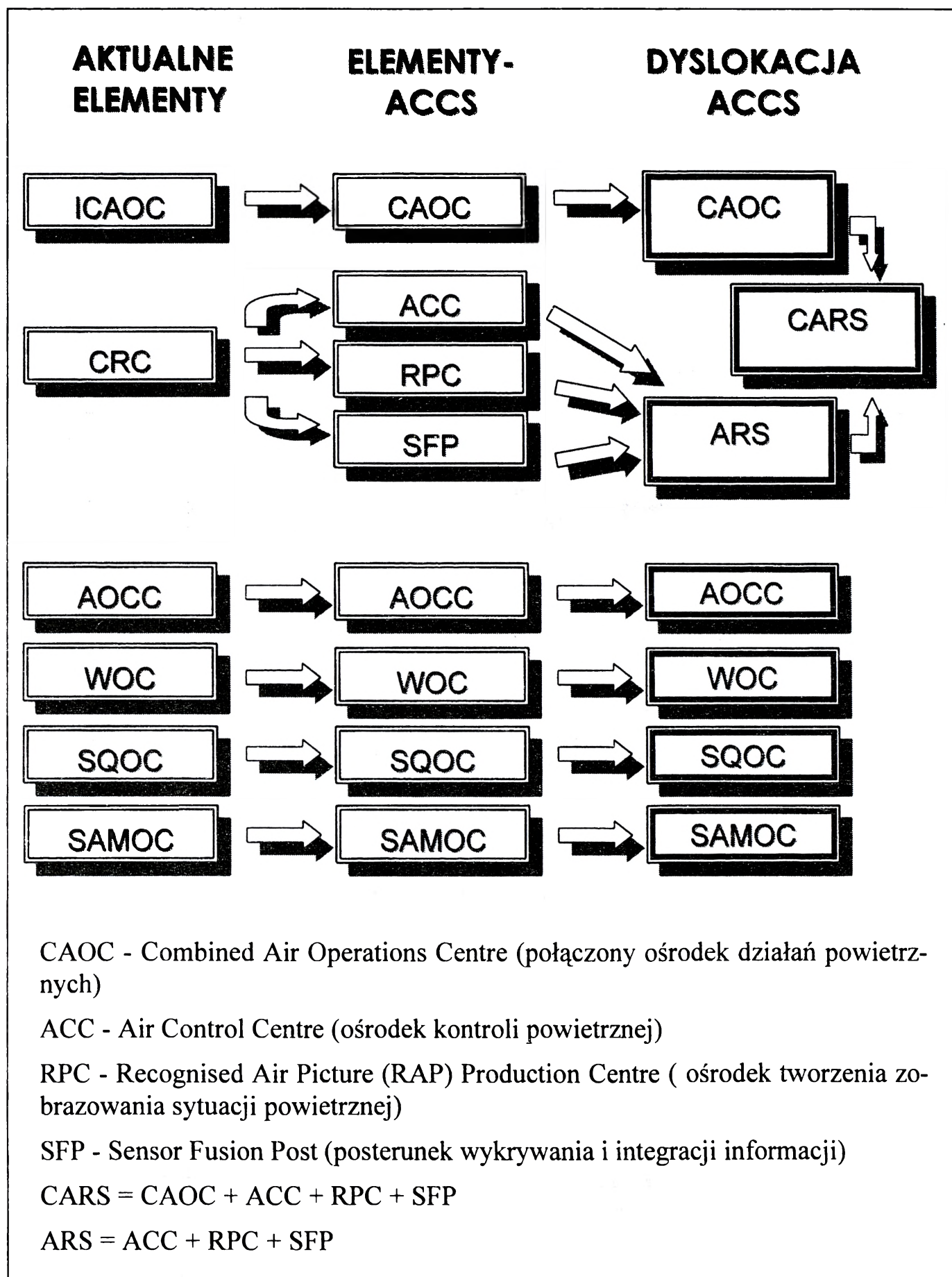
– posterunek wykrywania i integracji informacji - Sensor Fusion Post (SFP);

– posterunki wykrywania -Reporting Post (RP).

Uwaga: *)ASOC (Air Support Operation Centre) jako elementu składowego AOCC nie można utożsamiać z Air Soereignty Operation Centre (ASOC) będącym elementem technicznym Narodowego Centrum Wspomagania Operacji Powietrznych.

Rys. 7. Wstępna faza transformacji systemu dowodzenia OP NATO do ACCS

Rys. 8. Transformacja systemu dowodzenia OP NATO do ACCS

1.2.1.1. Zasilanie informacyjne systemu

Źródłami zasilania informacyjnego dla Centrum Tworzenia Zobrazowania Sytuacji Powietrznej (RPC) mają być posterunki integrujące dane ze środków rozpoznania (SFP), do których podłączone będą stacjonarne i mobilne radary oraz pasywne środki rozpoznania, ponadto systemy wczesnego ostrzegania (AEW), źródła rozpoznania satelitarnego, systemy morskie, a także system kontroli ruchu lotniczego (ATC). Dodatkowymi źródłami informacji o lokalnej sytuacji powietrznej (LAP- local air pictures) mogą być również radiolokatory naziemnych aktywnych środków walki.

Sytuacja powietrzna jako informacja wyjściowa z RPC w postaci RAP ma być przekazywana do:

- połączonego ośrodka działań powietrznych - CAOC, skąd może być przekazywana do szczebla nadrzędnego (Air PSC);
- ośrodka kontroli powietrznej (ACC);
- stanowiska dowodzenia skrzydła / eskadry samolotów bojowych (WOC / SQOC);
- stanowiska dowodzenia przeciwlotniczych zestawów raketowych (PZR) w ramach obrony strefowej - SAM Operations Centre (SAMOC);
- ośrodka koordynacji działań powietrznych, (AOCC).

ASACS, czyli System Rozpoznania Przestrzeni Powietrznej jest częścią NATINADS i skupia w sobie sieć stałych i ruchomych (naziemnych) środków rozpoznania. Bardzo istotnym uzupełnieniem tego systemu są powietrzne elementy wykrywania – AEW (Airborne Early Warning), oraz środki łączności niezbędne do przekazywania informacji i funkcjonowania IADS, a w tym także CRC.

Do zadań realizowanych przez ASACS należy:

- rozpoznanie sytuacji powietrznej w celu wykrycia obiektów powietrznych i określenia:
  - naruszenia przydzielonej przestrzeni powietrznej;
  - naruszenia którejkolwiek z ustalonych zasad lotów;
  - przelotów przez strefy zakazane bez zezwolenia;
  - naruszenia przydzielonych tras lotów;
  - samolotów będących w niebezpieczeństwie;
- identyfikacja realizowana przy pomocy wszelkich dostępnych środków i metod, tj.:
  - wymiany planów lotów;
  - elektronicznych środków rozpoznania, np. IFF;
  - tras lotów;

- rozpoznania wzrokowego;
- wymiana danych, która obejmuje zbierania, gromadzenie, opracowywanie i przekazywanie zdobytych informacji bezpośrednio do zainteresowanych;
- kierowanie ogniem realizowane przez:
  - dostarczanie odpowiedniej i terminowej informacji zainteresowanym;
  - zabezpieczenie naprowadzenia lotnictwa myśliwskiego OP (AD) oraz kierowanie jego działaniami w powietrzu;
  - wskazanie celów powietrznych lub naruszcycieli odpowiednim środkiem GBAD;
  - realizacja przedsięwzięć związanych z obroną elektroniczną.

2. DOWODZENIE OP NATO

Dowódca regionu Centralnego CINCENT jest odpowiedzialny za planowanie i przeprowadzenie połączonych kampanii siłami dostarczonymi mu przez państwa członkowskie. Jego wytyczne i wskazówki bazują na politycznych i militarno-strategicznych celach działań. Przewodzi on siłom lądowym, powietrznym i morskim w swoim rejonie odpowiedzialności poprzez tworzenie planów kampanii przed rozpoczęciem działań wojennych oraz poprzez dostarczanie wskazówek i wytycznych w celu kierowania kampanią.

Działania Obrony Powietrznej są planowane i przekazywane wykonawcom z wykorzystaniem rozkazu OPTASK Anti Air Warfare (OPTASK AAW), gdzie przekazywane są m.in. dane dotyczące rozmieszczenia stref działania raketowych systemów OP, rozmieszczenia rejonów odpowiedzialności lotnictwa myśliwskiego lub strefy dyżurowania samolotów powietrznego systemu wczesnego wykrywania.

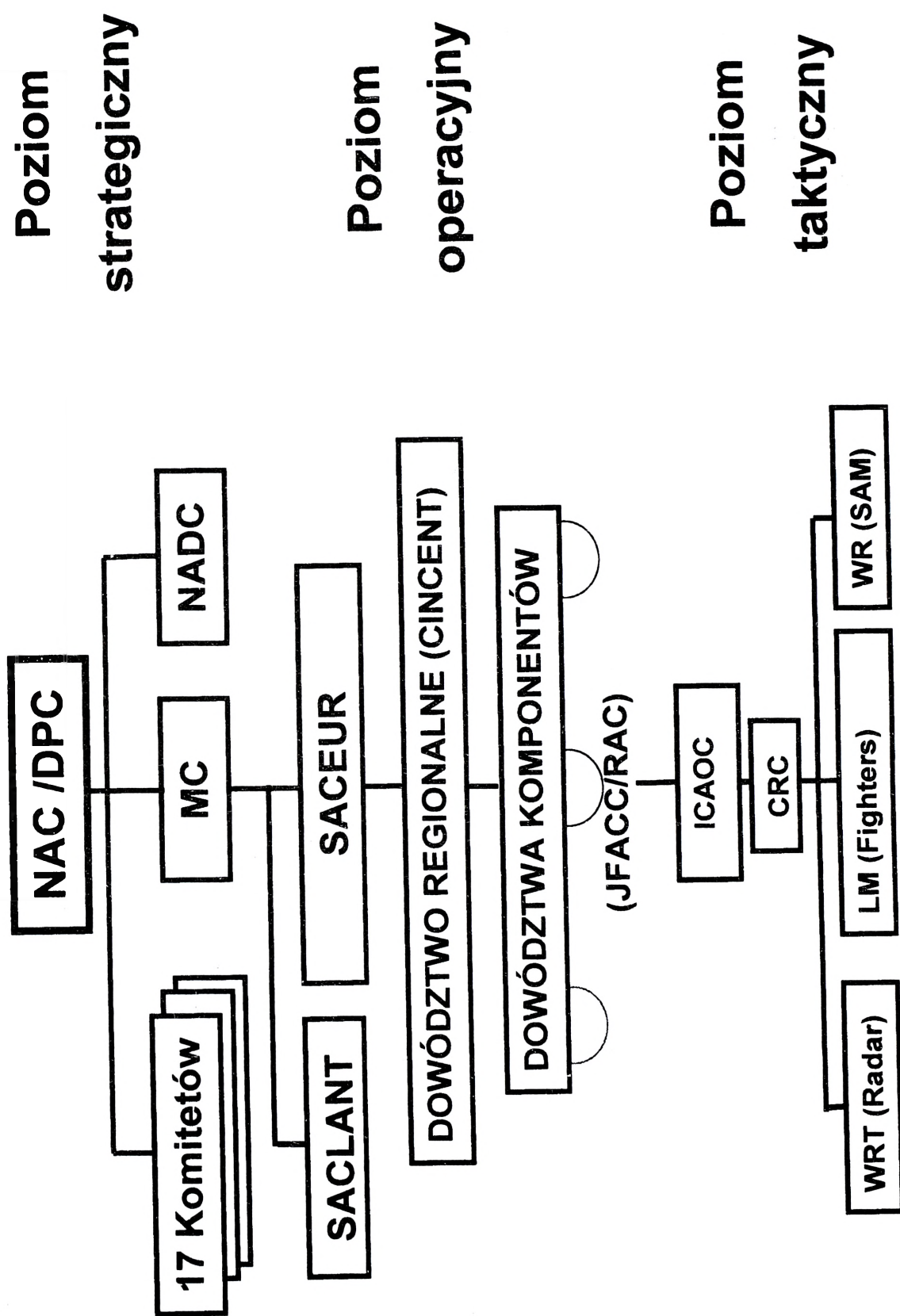
Wszystkie szczeble planowania są ważne i połączone ze sobą od dołu do góry. Dla efektywnego użycia sił OP bierze się pod uwagę czynniki planowania z dwóch szczebli powyżej własnego i dwóch poniżej. Najważniejszymi są cele działań zidentyfikowane na szczeblu strategicznym przez Radę Północnoatlantycką i Komitet Planowania Obronnego lub też przez Komitet Wojskowy.

Głównodowodzący PSZ NATO w Europie jest łącznikiem pomiędzy narodami, a połączonymi siłami i przeprowadza wspólną kampanię zgodnie ze strategicznymi celami działań, wytycznymi politycznymi oraz strategią teatru działań wojennych, uzgodnionymi przez politycznych i wojskowych decydentów.

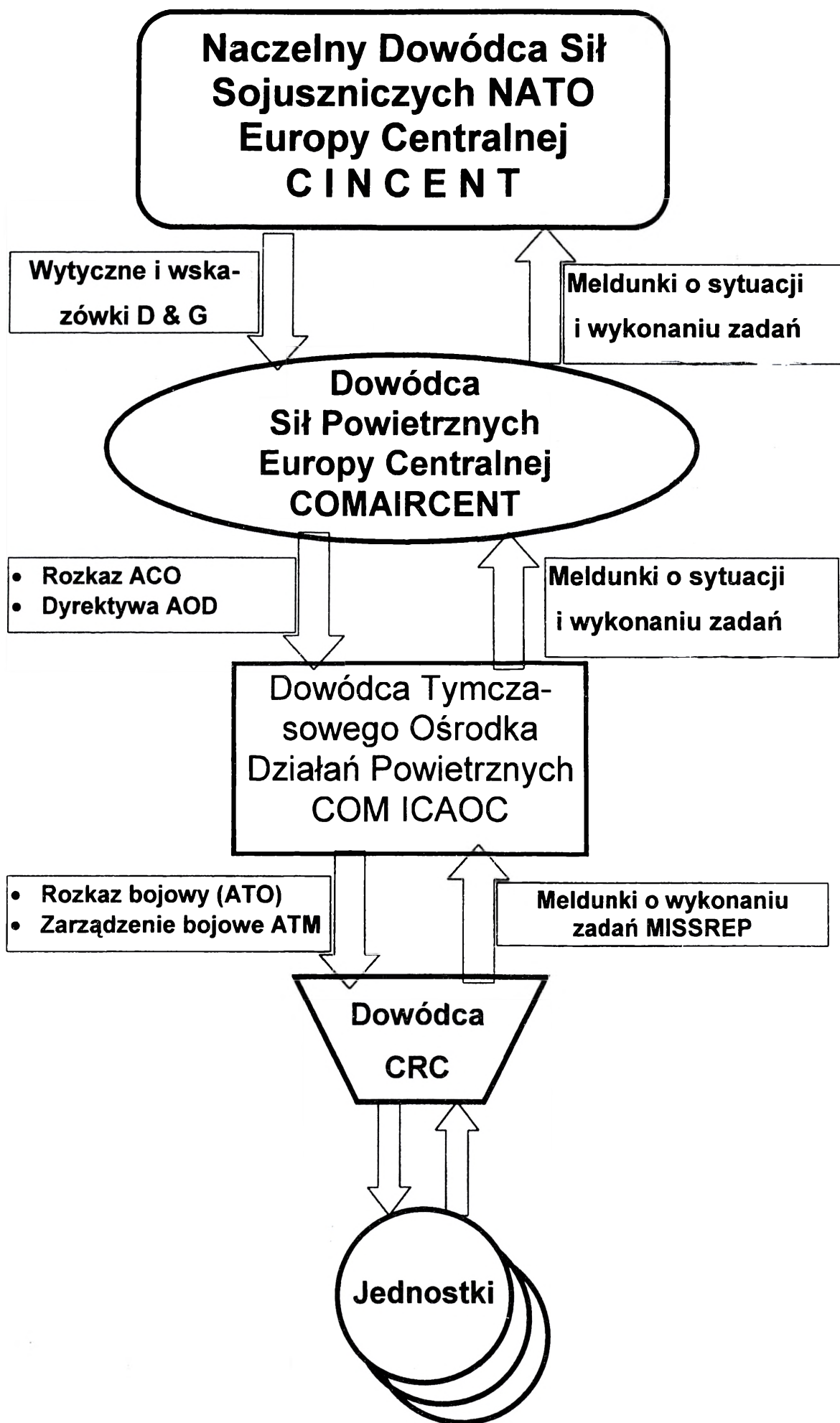
CINCENT i COMAIRCENT spełniają rolę szczebla operacyjnego podczas ćwiczeń i - jeśli sytuacja tego wymaga - w sytuacjach kryzysowych i w czasie wojny.

Dowództwa sił połączonych planują kampanie, które są formą działań połączonych w regionie. COMAIRCENT i COMLADECENT planują i prowadzą (każdy w swoim zakresie odpowiedzialności) operacje powietrzne czy lądowe które są elementami kampanii.

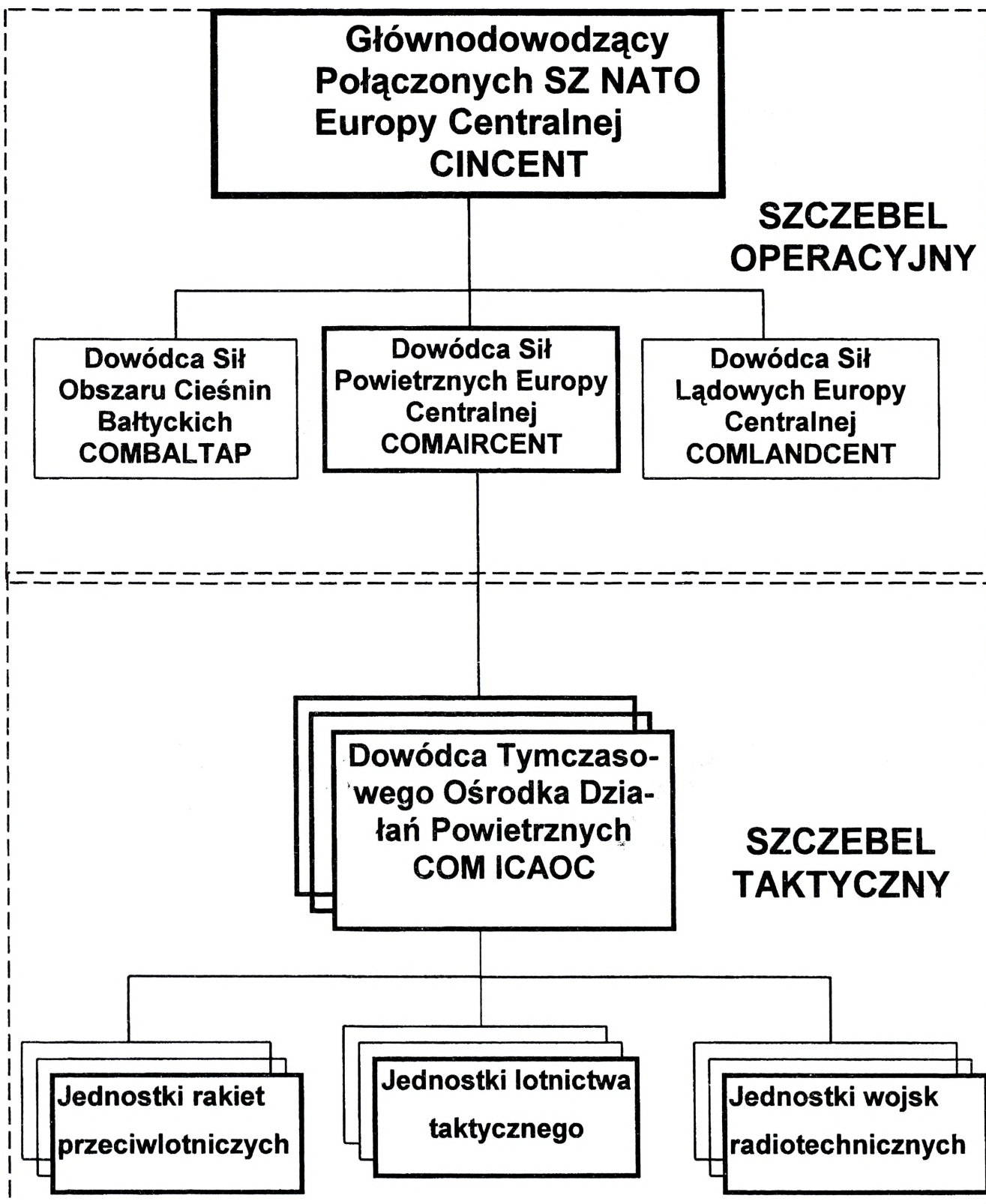
Poniżej COMAIRCENT znajdują się ośrodki działań powietrznych ICAOC. Litera I oznacza słowo tymczasowe (Interim), ze względu na to, że ośrodki te nie mają jeszcze swojej ostatecznej postaci, głównie ze względu na braki w wyposażeniu hard i software dla zabezpieczenia dowodzenia i kierowania siłami powietrznymi (rys. 10 i 11). Wykonują one plany działania podległych im jednostek oraz kierują prowadzeniem bitew i walk. Jest to realizowane na taktycznym szczeblu prowadzenia wojny (działań bojowych), dla osiągnięcia celów militarnych przydzielonych formacjom taktycznym i jednostkom. Poniżej tego szczebla znajdują się stanowiska dowodzenia jednostek.

Rys. 9. Poziomy dowodzenia obroną powietrzną w NATO

Rys. 10. Struktura dowodzenia siłami OP NATO

Rys. 11. Podporządkowanie elementów obrony powietrznej NATO

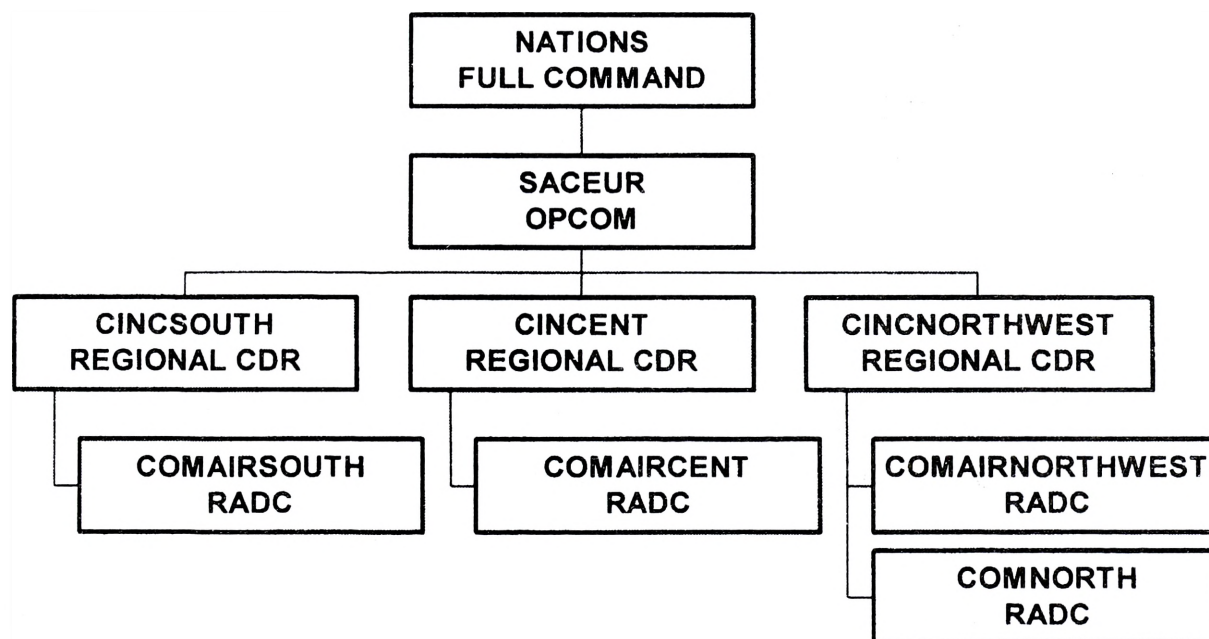
2.1. Zakresy uprawnień

W przypadku Zintegrowanej Obrony Powietrznej NATO w Europie państwa delegowały uprawnienia w zakresie OPCOM Naczelnemu Dowódcy Sił Sojuszniczych w Europie (SACEUR), który przekazał OPCOM za pośrednictwem regionalnych dowódców Dowódcom Rejonów OP (Regional Air Defence Commander - RADC).

W Regionie Południowym Dowódcą Rejonu OP (RADC) jest Powietrzny Dowódca Regionu Południowego (COMAIRSOUTH) a w Regionie Centralnym odpowiednio Powietrzny Dowódca Regionu Centralnego (COMAIRCENT).

Północnozachodni Obszar OP podzielony jest na dwa rejonu OP Północnozachodni i Północny a dowódcami OP tych rejonów są Powietrzny Dowódca Regionu Północnozachodniego (COAIRNORTHWEST) i Dowódca Regionu Północnego (COMNORTH).

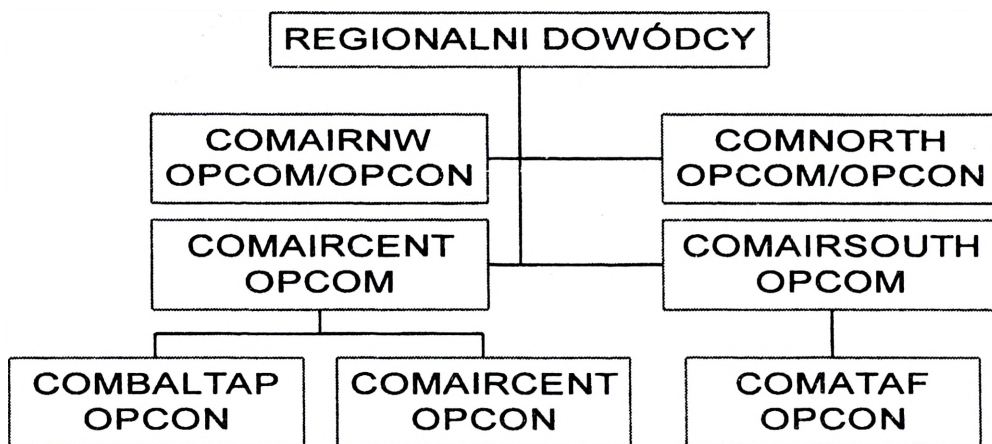
STRUKTURA DOWODZENIA OP NATO

Rys. 12. Relacje dowodzenia NATINADS szczebla strategiczno-operacyjnego

W Regionie Centralnym uprawnienia w zakresie OPCON delegowano dla Dowódcy Sił Cieśnin Bałtyckich (COMBALTAP) oraz dla pozostałej części Regionu Centralnego OPCON jest realizowany bezpośrednio przez Powietrznego Dowódcę Regionu Centralnego (COMAIRCENT). W Regionie Południowym OPCON jest delegowany na szczebel PTSP.

DELEGOWANIE UPRAWNIEŃ

Rys. 13. Delegowanie uprawnień w zakresie dowodzenia i kontroli w NATINADS

Co się tyczy TACOM to w Regionie Południowym jest on egzekwowany przez Ośrodki Operacyjne Sektora (Sector Operations Center - SOC) a w Regionie Centralnym przez Ośrodki ICAOC. W Regionie Północnozachodnim TACOM jest egzekwowany przez trzy ośrodki operacyjne różnego typu: SOC, ICAOC i UKCAOC.

Kontrola taktyczna TACON jest zazwyczaj delegowana do Ośrodków Wykrywania i Kontroli (Control and Reporting Center - CRC). Gdy utworzony jest Ośrodek Kierowania Wojskami Rakietowymi (SAM Operations Center - SAMOC) kontrola taktyczna przekazywana będzie do tego ośrodka.

Kolejnymi ważnymi terminami w OP NATO są pojęcia: **ASSIGNMENT, ALLOTMENT, APPORTIONMENT, ALLOCATION i TASKING,**

ASSIGNMENT (Przydział) - oznacza proces relatywnie stałego rozmieszczania jednostek lub personelu wewnątrz struktury organizacyjnej. Na przykład niemieckie jednostki obrony powietrznej według ustaleń procesu planowania obronnego zostały przydzielone naczelnemu dowódcy PSZ NATO w Europie i stanowią ich część. Szczegółowe rozmieszczenie i przydział każdej jednostki określone zostało w rozkazie ACE ORBAT (Allied Command Europe Order of Battle Report-Air), wydanym przez naczelne dowództwo PSZ NATO w Europie.

ALLOTMENT - oznacza czasową zmianę przydziału (czyli assignment), np. przekazanie jednostki Wojsk Rakietowych OP pod dowództwo innego połączonego stanowiska dowodzenia na krótki okres czasu, jeżeli wymaga tego sytuacja. **ASSIGNMENT** i **ALLOTMENT** dotyczy wszystkich jednostek sił powietrznych.

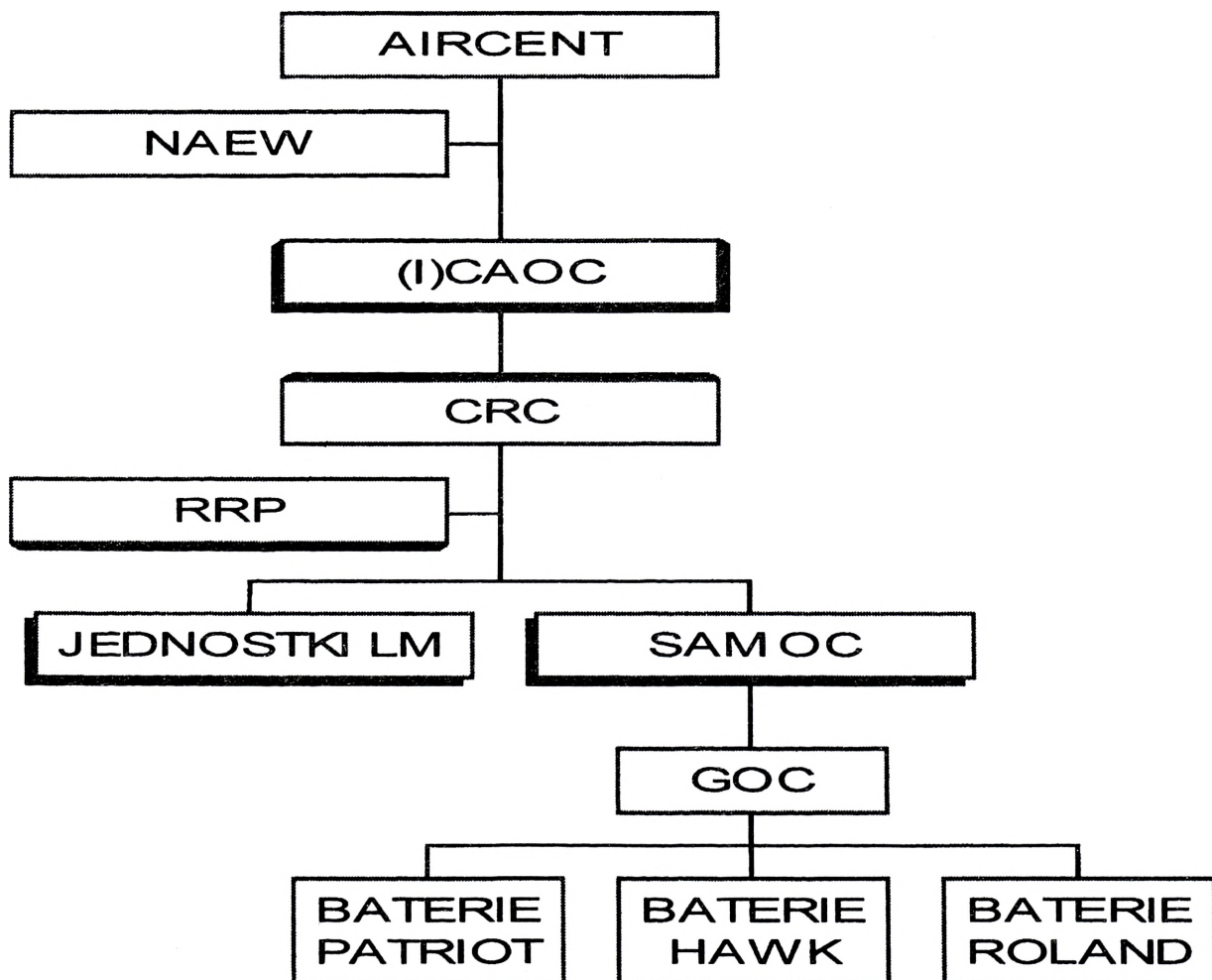
ALLOCATION jest to zmiana apportionment w konkretną liczbę baterii rakiet z danego skrzydła do wykonania konkretnego zadania.

APPORTIONMENT jest to podział ogólnego oczekiwanego wysiłku, dokonany poprzez określenie priorytetów działań i (lub) procentowy podział oraz jego przydzielenie do wykorzystania w różnych rodzajach działań powietrznych i (lub) obszarach ich prowadzenia w nakazanym przedziale czasowym.

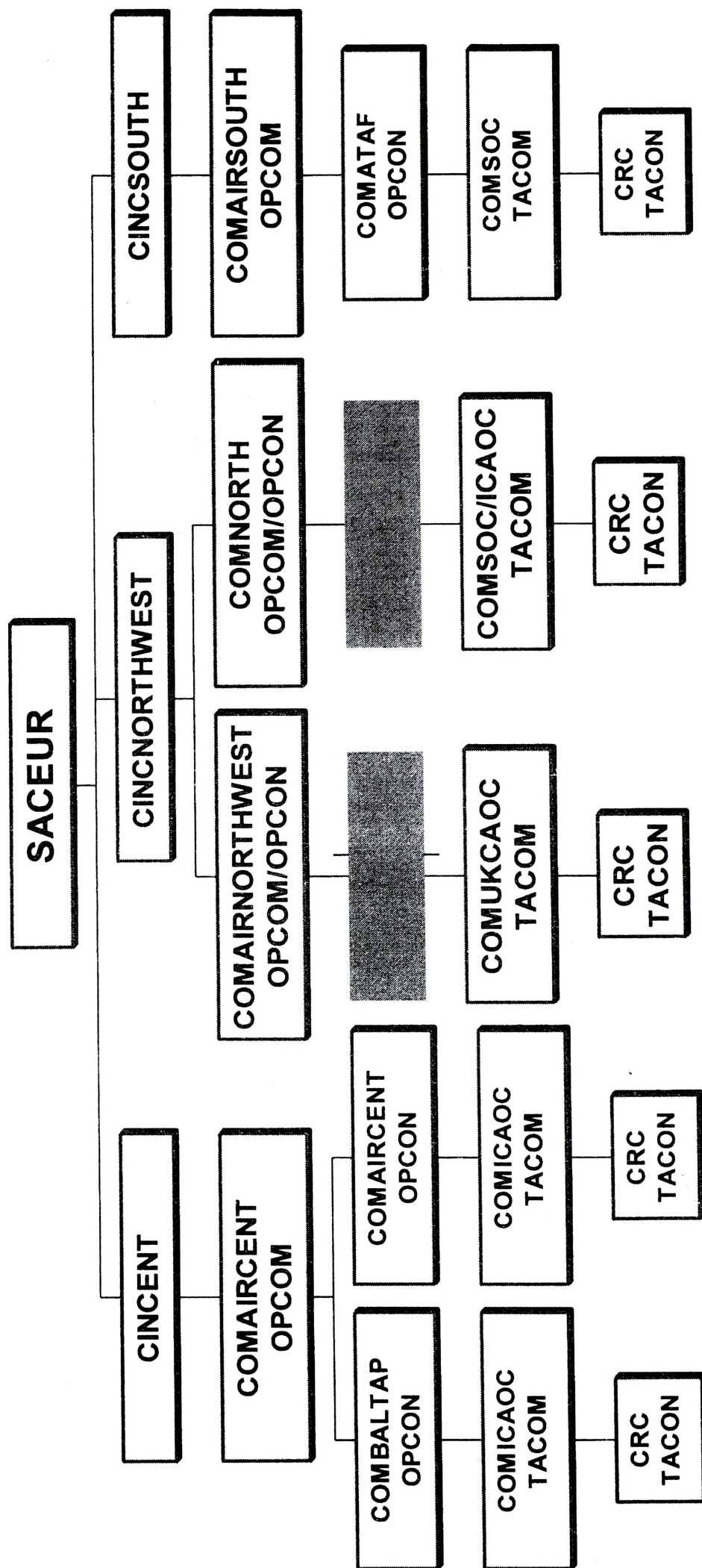
TASKING, czyli stawianie zadań oznacza końcowe szczegółowe instrukcje dla jednostek wykonujących zadanie, czyli liczbę i typy samolotów, obiekty ataku, wraz z posiadanymi szczegółowymi informacjami o atakowanych celach uzbrojenie oraz czas nad celem grup uderzeniowych. W podobny, szczegółowy sposób są stawiane, przez odpowiedzialne stanowisko dowodzenia, zadania dla sił wspierających uderzenia lotnicze.

Cała struktura dowodzenia i kontroli NATINADS Regionu Europy zobrazowana jest na rys. 15.

STRUKTURA DOWODZENIA OP NATO

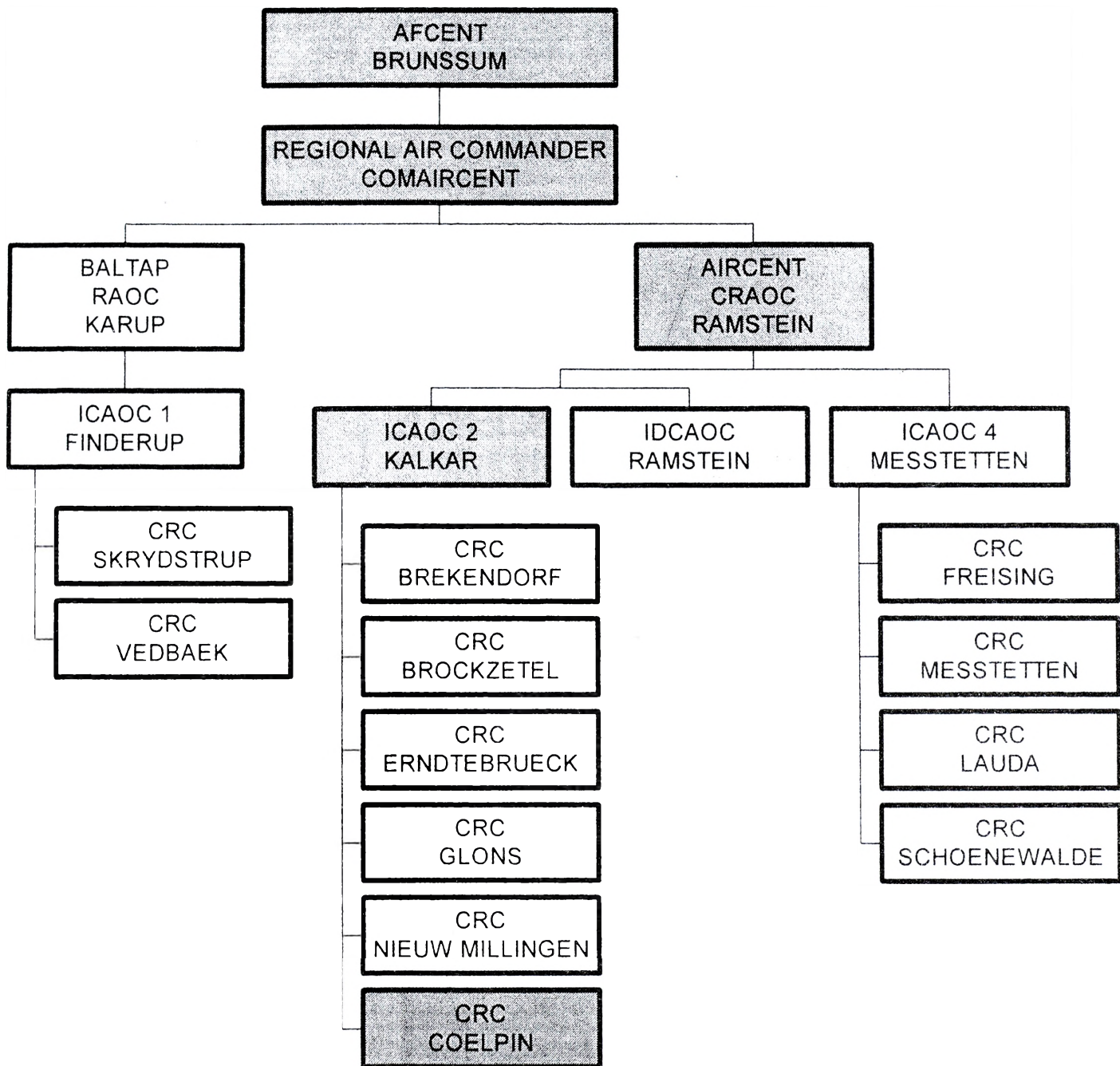

Rys. 14. Podległość dowódcza w NATINADS

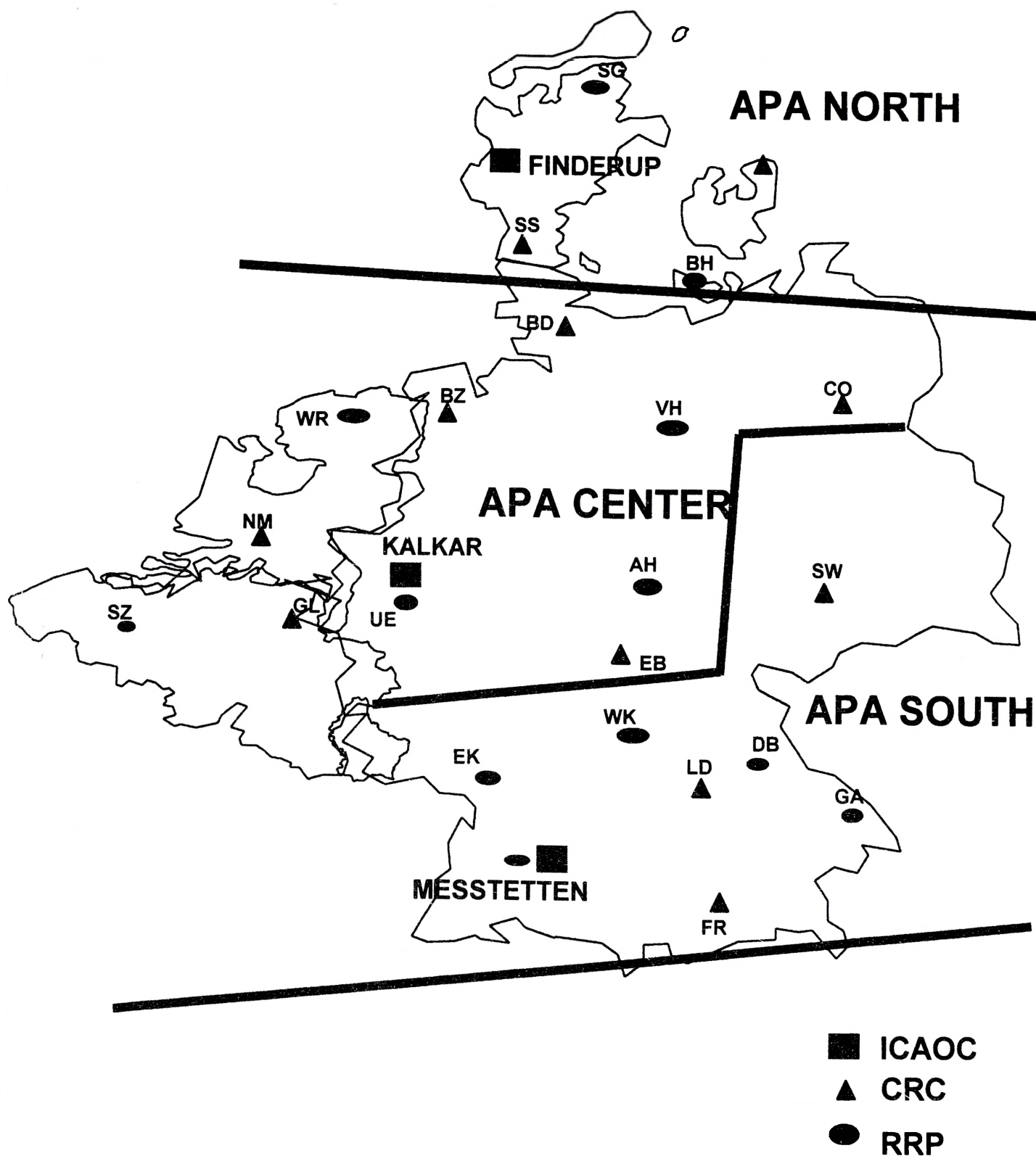
Rys. 15. Struktura dowodzenia NATINADS Dowództwa Sił Sojuszniczych w Europie

Strukturę dowodzenia Rejonu Centralnego OP przedstawia rysunek 16. Zaznaczone ICAOC KALKAR oraz CRC CÖELPIN są stanowiskami, do których zostaną podłączone polskie siły OP.

*Rys. 16. Struktura dowodzenia i dyslokacja elementów dowodzenia NATINADS
Rejonu Centralnego*

Transponując tę strukturę na powierzchnię Europy uzyskujemy mapę Rejonu Centralnego wraz z obszarami odpowiedzialności ICAOC-ów co zobrazowane jest na rysunku 17.

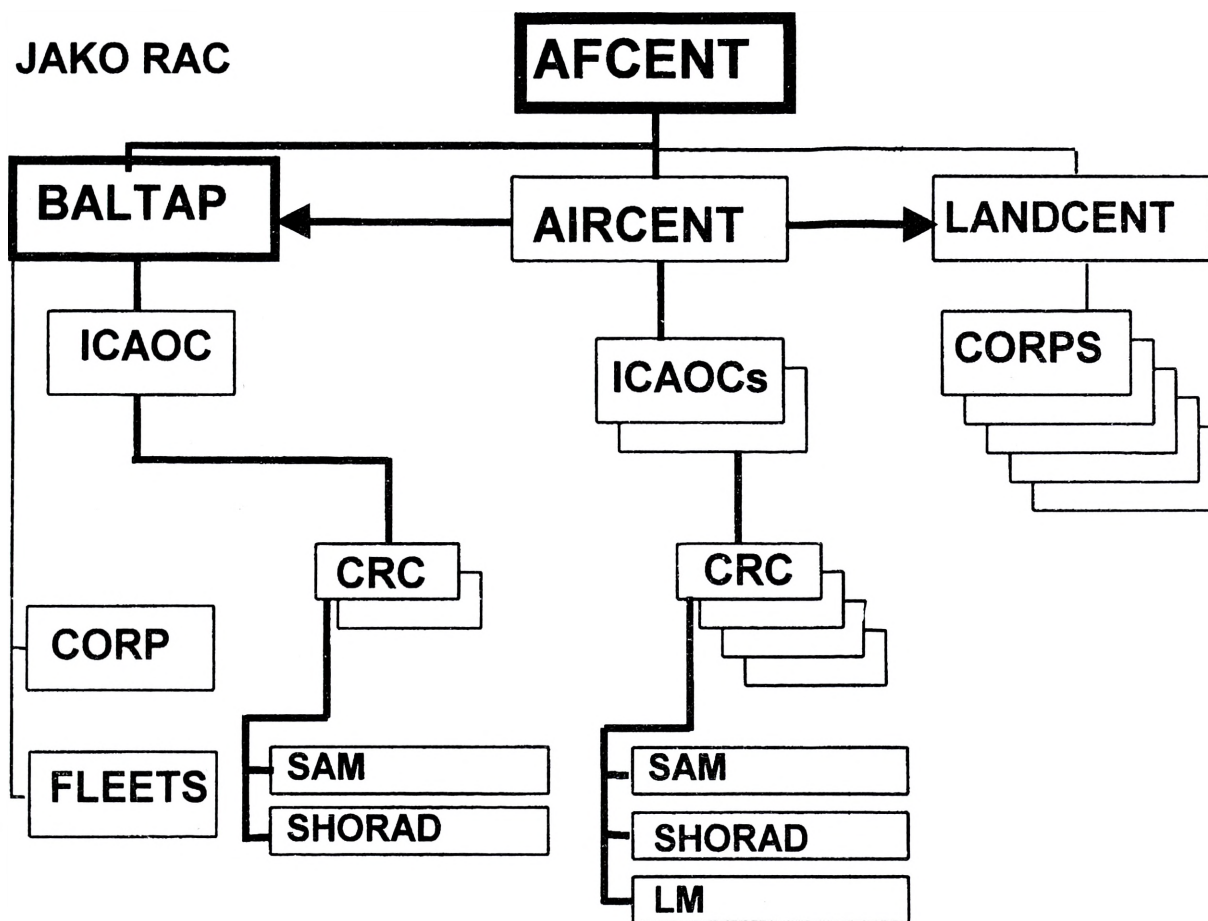

Rys. 17. Geograficzna dyslokacja elementów dowodzenia NATINADS w Regionie Centralnym

2.2. Planowanie obrony powietrznej na szczeblu operacyjnym

Dowódca Regionu Centralnego (CINCENT) jako główny dowódca subregionalny (MSC) dowodzi siłami lądowymi i powietrznymi. Jednakże dowódca ten wyznaczył Powietrznego Dowódcę Regionu Centralnego (COMAIRCENT) i przekazał mu uprawnienia i

obowiązki do występowania w trzech rolach: Regionalnego Dowódcy Lotniczego (RAC), Regionalnego Dowódcy Obrony Powietrznej (RADC) oraz Regionalnego Zarządcy Przestrzeni Powietrznej (RACA). Jako Regionalny Dowódca Lotniczy (RAC), Powietrzny Dowódca Regionu Centralnego (COMAIRCENT) jest funkcyjnym przełożonym dla Dowódcy Cieśnin Bałtyckich (COMBALTAP) oraz Dowódcy Sił Lądowych Regionu Centralnego (COMLANDCENT).

Rys. 18. Relacje dowodzenia i kontroli Regionu Centralnego

Z poszczególnymi dowództwami w zakresie obrony powietrznej związane są następujące funkcje.

Struktura i funkcje dowodzenia i kontroli Regionu centralnego

Poziom SD	Zakres uprawnień	Funkcje
• AFCENT	• Dowodzenie operacyjne	• Określanie priorytetów OP
• RAC (COMAIRCENT)	• Dowodzenie operacyjne • Kontrola operacyjna	• Kontrola przestrzeni powietrznej • Wytyczne do użycia siły • Planowanie dyslokacji
• ICAOC	• Taktyczne dowodzenie • Taktyczna kontrola	• Kierowanie walką • Koordynacja działań powietrznych i lądowych • Decydowanie o dyslokacji • Ustanawianie stref WEZ
• CRC	• Taktyczna kontrola (jeśli została przekazana)	• Funkcje taktycznego zarządzania

2.2.1. Planowanie obrony powietrznej na szczeblu Dowódcy Sił Powietrznych Regionu Europy Centralnej (AIRCENT)

Pierwszym krokiem w planowaniu obrony powietrznej na szczeblu Dowódcy Sił Powietrznych Regionu Europy Centralnej (AIRCENT) jest zidentyfikowanie najważniejszych obiektów i rejonów oraz określenie priorytetów. Krok ten stanowi ustalenie środków ciężkości, tzn. tego co nieprzyjaciel musi pokonać by zrealizować swoje cele, a co musi być z drugiej strony musi być bezwzględnie bronione przez OP. Należy mieć na uwadze, że środki ciężkości istnieją niezależnie od siebie na trzech poziomach: taktycznym, operacyjnym i strategicznym.

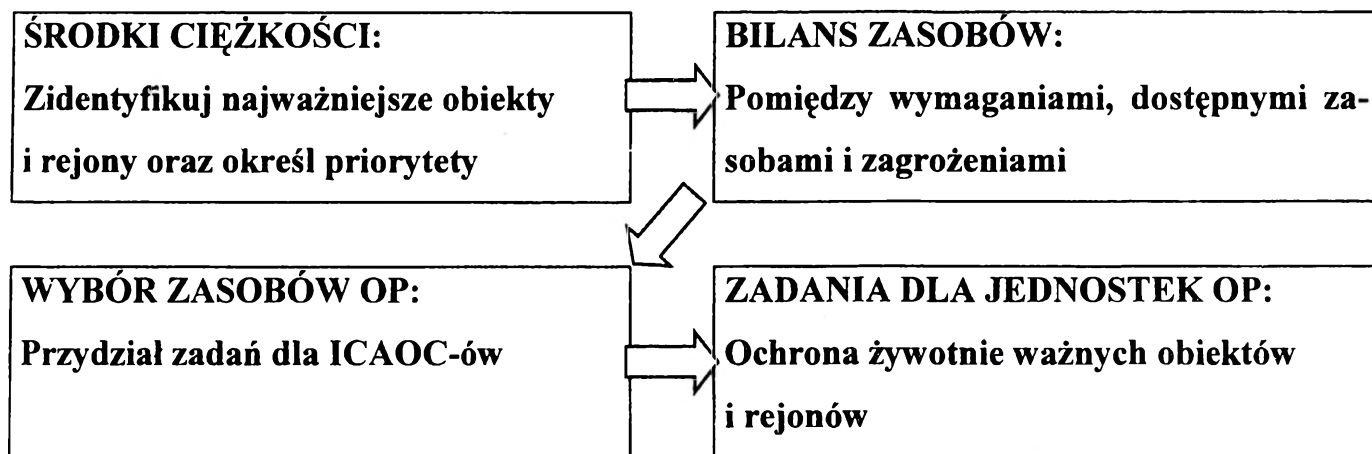
Siły naziemnej OP (GBAD) mogą być użyte do obrony operacyjnych lub strategicznych środków ciężkości. Na przykład w czasie Wojny w Zatoce Perskiej siły raketowe wyposażone w zestawy Patriot rozmieszczono w Izraelu gdzie ochraniały strategiczny środek ciężkości jakim było niedopuszczenie koalicji do rozpadu.

Następnym krokiem jest zbilansowanie wymagań i dostępnych zasobów obrony powietrznej oraz zagrożenia i na tej podstawie przydzielenie ICAOC-om zadań i środków.

Proces szczegółowego określania priorytetów dowódcy obrony powietrznej przekazywanych do ICAOC-ów przedstawia się następująco:

Na wstępie analizowane są wytyczne Dowódcy Regionu Centralnego (CINCENT). Ustalenia CINCENT powstają po przeanalizowaniu zapotrzebowań. Zapotrzebowania te mogą składać regionalni dowódcy komponentów (powietrzny, lądowy) oraz sił połączonych (BALTAP) oraz dowódcy subregionalni. Również państwa członkowie sojuszu mogą składać zapotrzebowania zgłaszając swoje obiekty i rejony obrony.

PLANOWANIE OBRONY POWIETRZNEJ

Rys. 19. Planowanie obrony powietrznej

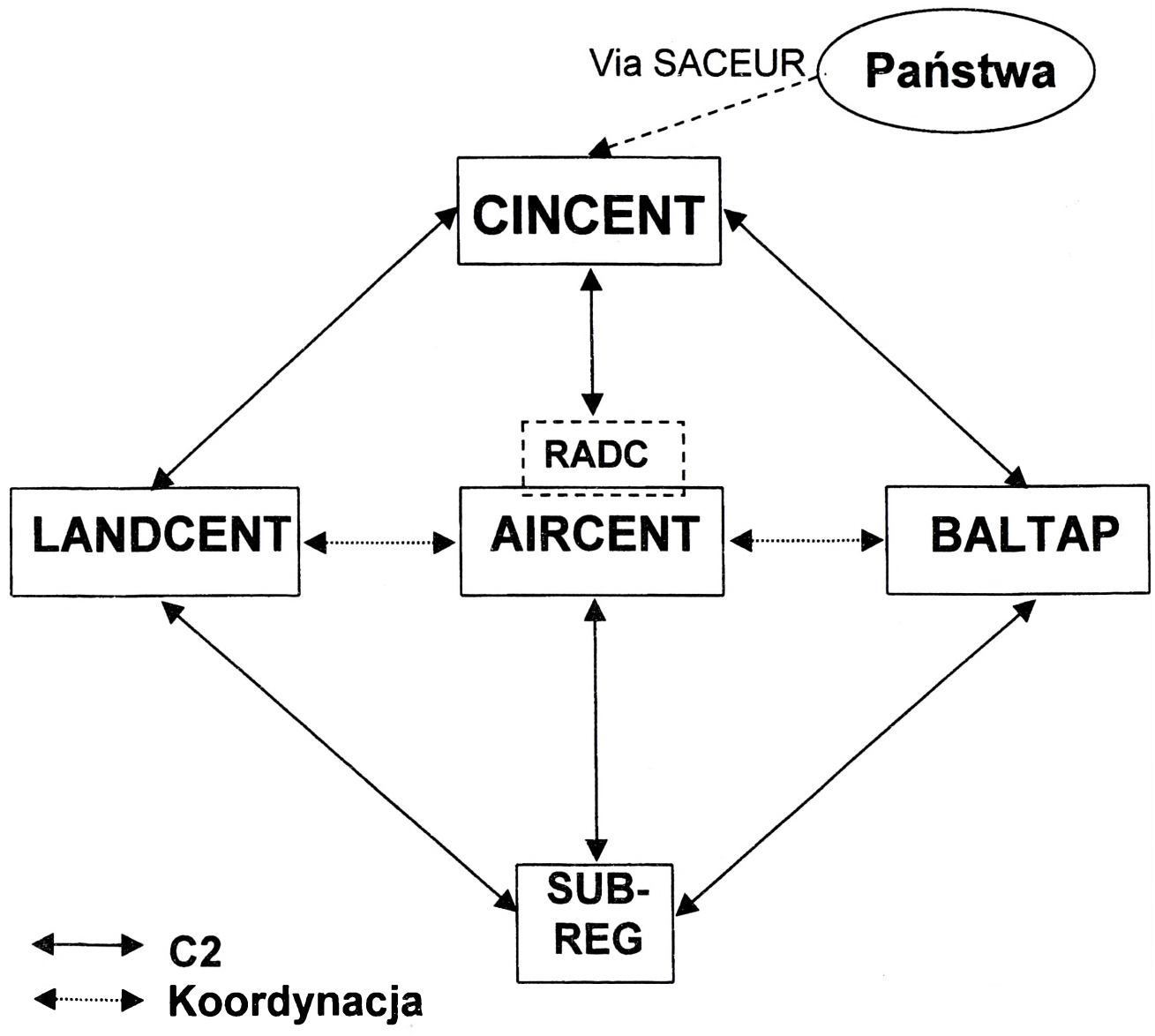
Regionalny Dowódca OP (RADC) dokonuje dogłębnej analizy tych informacji dokonując kolejnych ocen.

Pierwszym elementem na drodze do zidentyfikowania priorytetów OP jest ocena zagrożenia. Oceny tej dokonuje się analizując prawdopodobieństwo zaatakowania obiektu lub rejonu przez przeciwnika powietrznego. Podstawą tej oceny są informacje dostarczone przez rozpoznanie a odnoszące się do celów działania przeciwnika, jego wariantów działania, możliwości jego sił, sposobów prowadzenia dotychczasowych działań i doktryny nieprzyjaciela. Ocena zagrożenia jest niezwykle istotna w ustalaniu które obiekty i rejony wymagają aktywnej obrony powietrznej.

Kolejnym krokiem jest ustalenie ważności. Ważność określa stopień, do którego obiekt lub rejon jest niezbędny dla wykonania zadania. Obiekty dzieli się na kategorie takich, które jeśli zostaną zniszczone:

- Mogą uniemożliwić wykonanie planowanego działania;
- Spowodują natychmiastowe i poważne zakłócenia w wykonaniu planowanego działania;
- Mogą w ostateczności spowodować poważne zakłócenia w wykonaniu planowanego działania;
- Mogą spowodować ograniczone zakłócenia w wykonaniu planowanego działania.

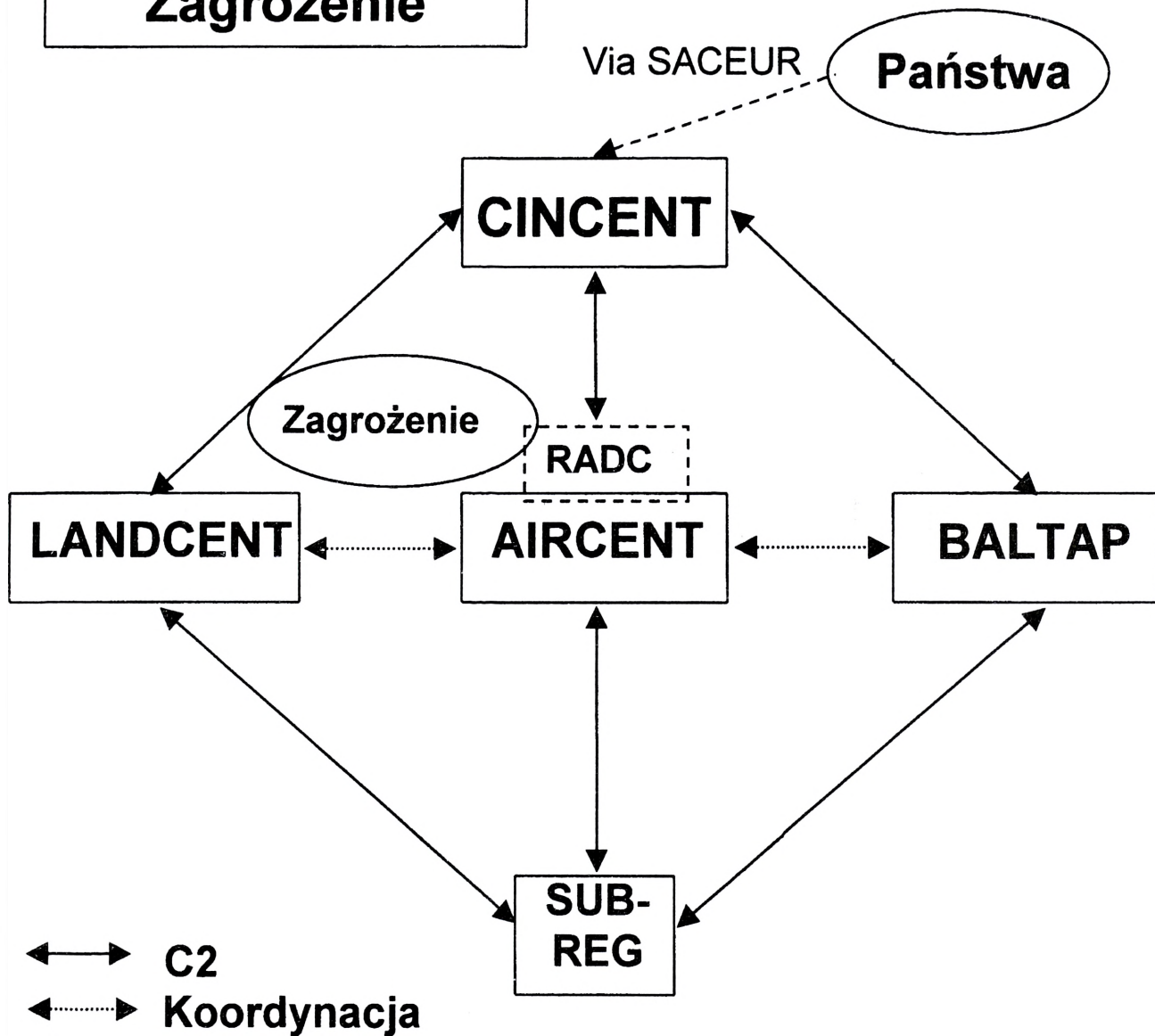
OKREŚLANIE PRIORYTETÓW OP

Rys. 20. Określanie priorytetów obrony powietrznej

OKREŚLANIE PRIORYTETÓW OP

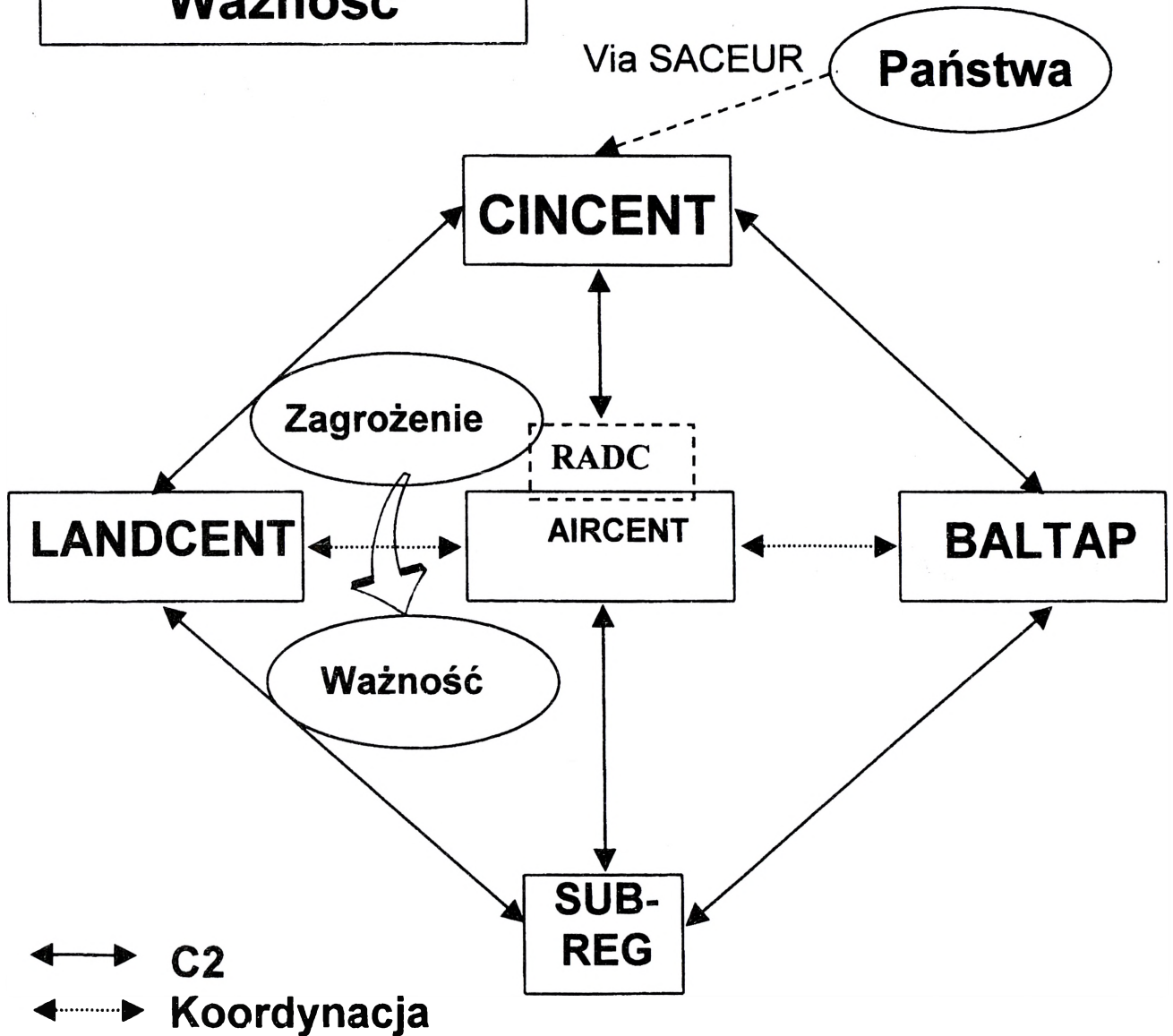
Zagrożenie

Rys. 21. Określanie priorytetów OP - ocena zagrożenia

OKREŚLANIE PRIORYTETÓW OP

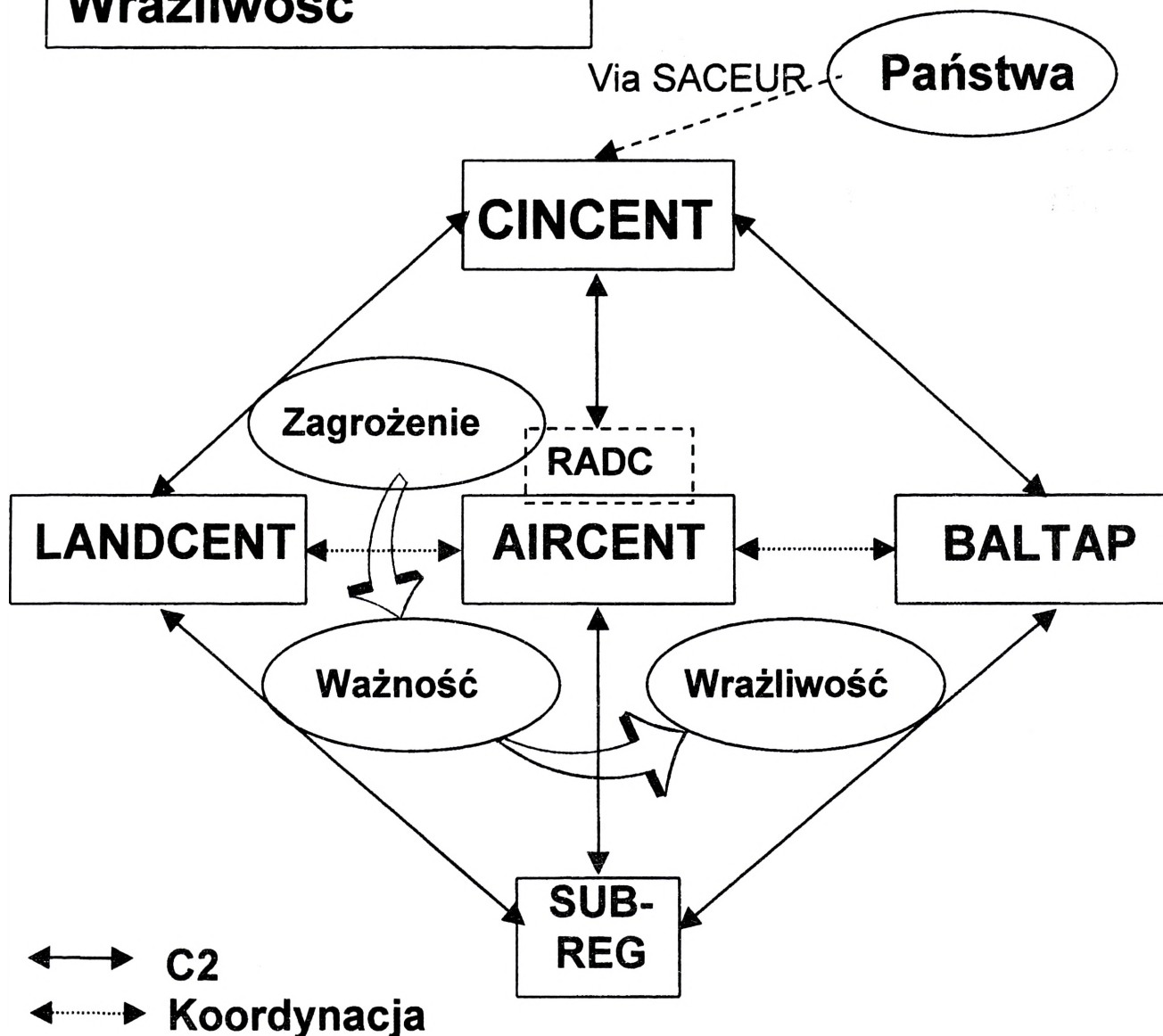
Ważność

Rys. 22. Określanie priorytetów OP - ocena ważności

OKREŚLANIE PRIORYTETÓW OP

Wrażliwość

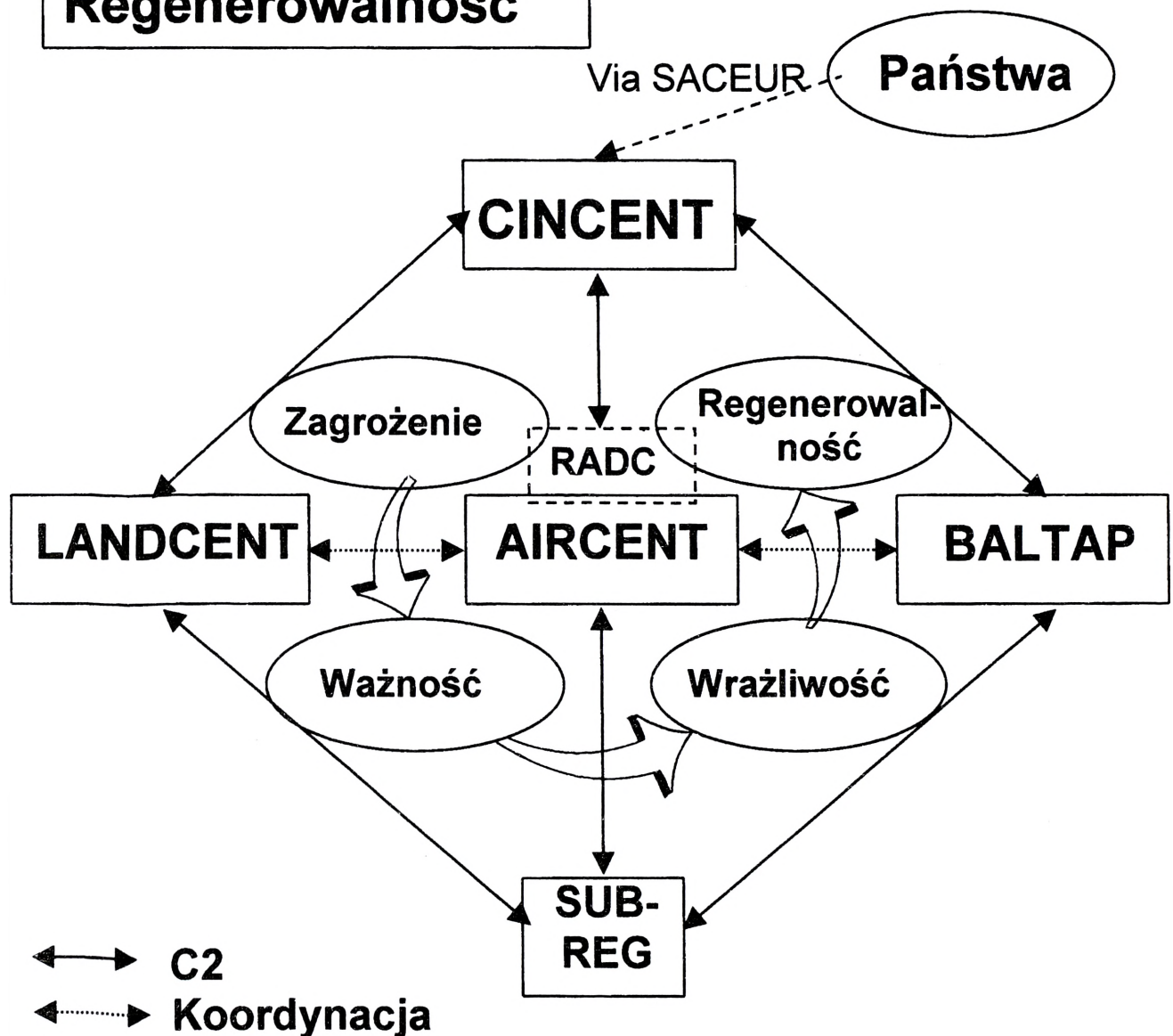
Rys. 23. Określanie priorytetów OP - ocena wrażliwości

Po ocenie ważności dokonuje się oceny wrażliwości. Wrażliwość jest odzwierciedleniem degradacji efektywności działania obiektu spowodowanej atakiem powietrznym. Przy ocenie wrażliwości bierze się pod uwagę odporność obiektu, jego konkretne zadanie w całości działania, zdolność do rozśrodkowania się i mobilność, możliwości w zakresie własnej aktywnej samoobrony oraz stopień ochrony możliwy do uzyskania przy pomocy przedsięwzięć pasywnej OP.

Kolejnym zagadnieniem pozostaje ustalenie regenerowalności. Regenerowalność jest stopniem funkcjonalności, do którego obiekt lub rejon może powrócić, tzn. odtworzyć swoje zdolności po zadaniu mu strat w odniesieniu do czasu, wyposażenia i stanów osobowych.

OKREŚLANIE PRIORYTETÓW OP

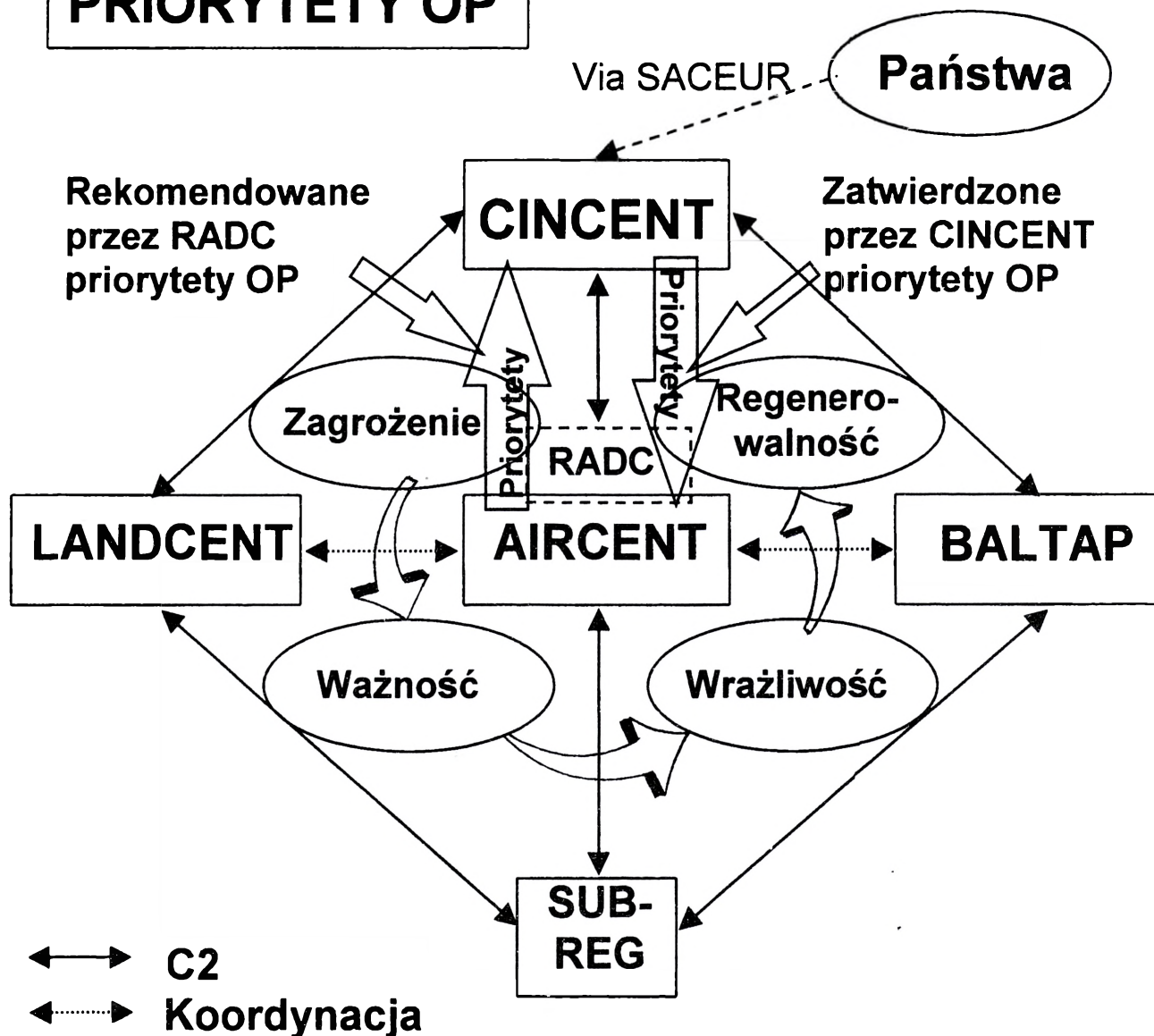
Regenerowalność

Rys. 24. Określanie priorytetów OP - ocena regenerowalności

OKREŚLANIE PRIORYTETÓW OP

PRIORYTETY OP

Rys. 25. Określanie priorytetów OP - końcowa faza

Bazując na przeprowadzonych analizach Regionalny Dowódca OP (RADC) opracowuje propozycje priorytetów obrony powietrznej, które przekazywane są Dowódcy Regionu Centralnego (CINCENT) do zatwierdzenia. Przydział priorytetów nie stanowi problemu w sytuacji gdy w dyspozycji znajduje się wystarczająca ilość sił i wymagania w zakresie obrony powietrznej nie przekraczają możliwości wykonania tej obrony.

Dowódca Regionu Centralnego (CINCENT) wykorzystując przekazane mu rekomendacje decyduje, które obiekty i rejony będą bronione a gdzie zaakceptowane zostanie ryzyko i nie zostanie zorganizowana aktywna obrona powietrzna. Decyzja dowódcy przekazywana jest

do Regionalnego Dowódcy OP (RADC) i jest ona wykazem obiektów i rejonów do obrony z przyporządkowanymi im priorytetami.

Przykładowa lista obiektów i priorytetów, będąca formą decyzji CINCENT może wyglądać jak poniżej:

Tabela 2

Obiekty i priorytety obrony powietrznej

Lp.	Nazwa obiektu	Zapotrzebujący	Środki walki
1	Korpus armijny	LANDCENT	SAM/FTR
2	Miasto X – stolica kraju Y	Kraj Y	SAM
3	Bazy lotnicze A i B	AIRCENT	FTR
4	Baza morską Z	BALTAP	FTR
5	Ośrodek logistyczny	LANDCENT	SAM
	Inne w miarę potrzeb		

SAM – wojska raketowe;

FTR – lotnictwo myśliwskie.

Pierwsza kolumna tej tabeli oznacza nie tylko liczbę porządkową lecz także priorytet tj. hierarchię ważności, w ostatniej kolumnie wyszczególniono wydzielone środki walki.

Lista obiektów i priorytetów jest „żyjącym” dokumentem. Jest ona aktualizowana co 24 godziny w ramach procesu planowania i stanowi część Powietrznej Dyrektywy Operacyjnej (Air Operations Directive - AOD). Jeśli zaistnieje potrzeba związana z nową sytuacją lub zagrożeniem Dowódca Regionu Centralnego (CINCENT) może zmienić priorytety i przesunąć środki obrony powietrznej w każdym czasie.

3. PODSTAWOWE POJĘCIA Z ZAKRESU DOWODZENIA W NATO

Jest to wybór terminów i definicji zawartych w AAP – 6, słowniku terminów i definicji NATO.

Air corridor – korytarz powietrzny

Powietrzna trasa przelotu, zastrzeżona do wykorzystania przez samoloty własnych sił, ustanowiona w celu zapobiegania ich zestrzeleniu przez własne siły.

Air defence – obrona powietrzna

Wszelkie środki przeznaczone do likwidacji lub zmniejszenia efektywności wrogich działań powietrznych.

Air defence area – obszar obrony powietrznej

Ściśle określona przestrzeń powietrzna, w której musi być zaplanowana i zapewniona obrona powietrzna.

Air defence command – dowództwo obrony powietrznej

Organ odpowiedzialny za obronę powietrzną określonego obszaru.

Air defence commander – dowódca obrony powietrznej

Odpowiednio mianowany dowódca odpowiedzialny za obronę powietrzną określonego obszaru.

Air defence control centre – centrum kierowania obrona powietrzną

Centrum informacyjne, łączności i operacyjne prowadzące nadzór i koordynację działań lotnictwa, działań przeciwlotniczych, artylerii obrony powietrznej, baterii pocisków kierowanych oraz systemu ostrzegania przed napadem powietrznym w określonym obszarze odpowiedzialności obrony powietrznej.

Air defence early warning – system wczesnego ostrzegania obrony powietrznej

Air defence ground environment – naziemne instalacje obrony powietrznej

Sieć naziemnych stanowisk radiolokacyjnych oraz centrów dowodzenia i kierowania, rozmieszczonych na określonym teatrze działań, wykorzystywanych do taktycznego kierowania obroną powietrzną.

Air defence identification zone – strefa identyfikacji obrony powietrznej

Obszar obrony powietrznej posiadający określone rozmiary, wewnątrz którego wymagana jest gotowość do prowadzenia identyfikacji, lokalizacji i kierowania samolotami.

Air defence operations area – obszar operacyjny obrony powietrznej

Obszar geograficzny o określonych granicach, wewnątrz którego ustalone są procedury minimalizujące wzajemne zakłócanie prowadzonej obrony powietrznej i innych działań, w którym może być wyznaczona jedna lub więcej następujących stref:

- Obszar działania obrony powietrznej;
- Obszar obrony powietrznej;
- Strefa identyfikacji obrony powietrznej;
- Parasol przykrycia ogniowego.

Air defence region – rejon obrony powietrznej

Jednostka geograficznego podziału obszaru obrony powietrznej.

Air defence sector – sektor obrony powietrznej (przeciwlotniczej).**Air interception – przechwycenie w powietrzu**

Działanie polegające na wzrokowym lub elektronicznym nawiązaniu kontaktu samolotu z innym samolotem.

Air interdiction – izolacja powietrzna

Działania powietrzne prowadzone w celu zniszczenia, neutralizacji, lub opóźnienia funkcjonowania wojskowego potencjału przeciwnika zanim będzie w stanie podjąć efektywne działania przeciwko naszym siłom, prowadzone na takiej odległości od własnych sił, że nie jest wymagana dokładna integracja każdego zadania lotniczego z ogniem i ruchem sił własnych.

Air mobility – zdolność do przerzutu drogą powietrzną

Cecha sił przemieszczanych drogą powietrzną, które pozwala im na taki przerzut przy zachowaniu zdolności do podjęcia walki lądowej.

Air movement – przerzut drogą powietrzną

Transport lotniczy jednostek, personelu, zaopatrzenia, sprzętu i materiałów.

Air policing – lotnicza kontrola przestrzeni powietrznej

Użycie samolotu przechwytyjącego w czasie pokoju w celu zagwarantowania nienaruszalności określonego obszaru powietrznego.

Air route – trasa powietrzna

Nawigacyjna przestrzeń powietrzna pomiędzy dwoma punktami, określona w zakresie niezbędnym do stosowania przepisów ruchu lotniczego.

Airspace control – kontrola przestrzeni powietrznej

Działalność prowadzona w rejonie walki, mająca na celu zwiększenie skuteczności operacji poprzez zwiększenie bezpieczeństwa oraz skutecznego i elastycznego wykorzystania przestrzeni powietrznej. Kontrola przestrzeni powietrznej prowadzona jest tylko w celu zapewnienia większej elastyczności operacji, natomiast uprawnienia do zatwierdzenia, nie zatwierdzenia lub rezygnacji z prowadzenia operacji bojowej przysługują wyłącznie dowódcy tej operacji.

Airspace control area – obszar kontroli przestrzeni powietrznej

Przebieg powietrzna jednoznacznie określona granicami obszaru operacji. Obszar kontroli przestrzeni powietrznej może być podzielony na podobszary kontroli przestrzeni powietrznej.

Airspace control authority – instytucja odpowiedzialna za kontrolę przestrzeni powietrznej

Wyznaczony dowódca ponoszący całkowitą odpowiedzialność za działanie systemu kontroli przestrzeni powietrznej na obszarze kontroli przestrzeni powietrznej.

Airspace control boundary – granice kontroli przestrzeni powietrznej

Boczne ograniczenia obszaru kontroli przestrzeni powietrznej, strefy kontroli przestrzeni powietrznej o dużym zagęszczeniu ruchu lub obszaru przestrzeni powietrznej.

Airspace control system – system kontroli przestrzeni powietrznej

System jednostek, personelu, zasad, procedur i urządzeń koniecznych do wypełnienia zadań związanych z kontrolą przestrzeni powietrznej.

Airspace restrictions – ograniczenia korzystania z przestrzeni powietrznej

Specjalne środki ograniczające, mające zastosowanie do części przestrzeni powietrznej o określonych rozmiarach.

Air support – wsparcie lotnicze

Wszelkie formy wsparcia udzielanego przez siły powietrzne na morzu i lądzie.

Air support operations centre – centrum operacyjne wsparcia lotniczego

Oddział taktycznego systemu kontroli powietrznej, umiejscowiony w kwaterze głównej korpusu lub w kwaterze głównej odpowiednich sił lądowych, który koordynuje i kieruje bliskim wsparciem powietrznym oraz innymi taktycznymi operacjami wsparcia lotniczego.

Air surveillance – śledzenie powietrzne

Systematyczna obserwacja przestrzeni powietrznej wzrokowa oraz przy pomocy urządzeń elektronicznych i innego typu, prowadzona przede wszystkim w celu identyfikacji i określania ruchu samolotów i pocisków, własnych i przeciwnika, w obserwowanej przestrzeni powietrznej.

Air superiority – przewaga w powietrzu

Stopień dominacji w działaniach powietrznych nad siłami przeciwnika pozwalający siłom własnym, lądowym, morskim i powietrznym, na prowadzenie działań w określonym czasie i miejscu bez istotnych przeszkód ze strony przeciwnika (01/02/73).

Air supremacy – panowanie w powietrzu

Stopień panowania w powietrzu uniemożliwiający siłom powietrznym przeciwnika podjęcie efektywnych działań.

Allotment – tymczasowy przydział sił

Tymczasowa zmiana przydziału taktycznych sił powietrznych między podległymi dowództwami. Decyzja o dokonaniu takiego przydziału leży w kompetencji wyznaczonego dowódcy sprawującego dowództwo operacyjne.

Area of interest – rejon zainteresowania

Obszar stanowiący przedmiot zainteresowania dowódcy, obejmujący rejon wpływów, obszary przylegające do niego i rozciągające się w głąb terytorium nieprzyjaciela aż do celów prowadzonej lub planowanej operacji. Obszar ten obejmuje również tereny zajmowane przez te siły przeciwnika, które mogą stanowić zagrożenie dla wykonania zadania.

Area of operations – rejon działania

Część obszaru działań bojowych, niezbędna do prowadzenia operacji wojskowych i administracyjnego zarządzania operacjami wojskowymi (01/08/79).

Area of operational interest – rejon zainteresowania operacyjnego

W obronie powietrznej, obszar na którym realizowane jest automatyczne powiadamianie przyległych posterunków o kursach obiektów stanowiących przedmiot zainteresowania, prowadzone w oparciu o ustalone kryteria, takie jak określenie tożsamości obiektu oraz jego lokalizacja.

Area of responsibility – rejon odpowiedzialności

Określony obszar, na którym dowódcy obszaru przydzielono odpowiedzialność za zakładanie i utrzymanie obiektów, kierowanie ruchem oraz prowadzenie działań taktycznych odległymi siłami, a także określone uprawnienia umożliwiające pełnienie wymienionych funkcji.

Assembly area- rejon zbiórki

Obszar na którym zbiera się dowództwo przed dalszą akcją (rejon zbiórki).

Close air support – bezpośrednie (bliskie) wsparcie lotnicze

Działania lotnictwa przeciwko celom przeciwnika znajdującym się w pobliżu sił własnych, wymagające dokładnej integracji każdego zadania lotnictwa z ogniem i ruchem tych sił.

Combat air patrol – bojowy patrol powietrzny

Lot patrolowy wykonywany przez samolot nad rejonem celu, nad siłami osłanianymi, nad krytycznym rejonem walki lub nad obszarem podlegającym obronie powietrznej, w celu przechwycenia lub zniszczenia samolotu przeciwnika zanim osiągnie swój cel.

Combar ready – gotowy do walki

W odniesieniu do organizacji lub sprzętu: w dyspozycji do działań bojowych.

W odniesieniu do personelu: osoby przygotowane do działań bojowych w składzie jednostki, do której są przydzielone.

Combat ready aircraft – samolot w gotowości bojowej

Samolot gotów do walki, zatankowany, uzbrojony oraz posiadający gotową do walki załogę.

Combat zone – strefa działań bojowych (walki)

Strefa potrzebna siłom bojowym do prowadzenia operacji. Terytorium rozciągające się w przód od tylnej granicy grupy armii. Dzieli się ją na:

- przednią strefę działań bojowych, obejmującą terytorium rozciągające się w przód od tylnej granicy korpusów.

- tylną strefę działań bojowych, obejmujących zwykle terytorium leżące pomiędzy tylną granicą korpusów a tylną granicą grupy armii.

Communications zone – strefa łączności

Tyłowa część teatru działań (znajdująca się z tyłu, ale bardzo blisko strefy działań bojowych), w której rozmieszczone są linie łączności, elementy odpowiedzialne za zaopatrzenie i ewakuację oraz inne elementy potrzebne do bezpośredniego wsparcia obsługi sił bojowych.

Concentration area – rejon koncentracji

Rejon, znajdujący się zwykle na obszarze prowadzonej operacji, na którym koncentrują się oddziały przed rozpoczęciem działań.

Ograniczony obszar, na który kierowany jest zmasowany ogień w określonym czasie.

Concept – koncepcja

Przedstawienie pomysłu, wyrażającego sposób wykonania lub przeprowadzenia czegoś, mogące prowadzić do przyjęcia pewnej procedury.

Control – kontrola

Władza wykonywana przez dowódcę nad częścią działań podległej organizacji lub innej organizacji normalnie nie będącej pod jego dowództwem, obejmująca odpowiedzialność za realizację rozkazów lub dyrektyw. Cała lub część tej władzy może być przeniesiona lub przekazana.

Przy tworzeniu map, planów i fotogrametrii, wspólny termin określający system znaczników lub obiektów na powierzchni ziemi lub na mapie albo fotografii, których położenie i/ lub wysokość zostały lub będą określone.

Control and reporting centre – centrum kontroli i zbierania meldunków

Element podporządkowany taktycznemu centrum kontroli obszaru powietrznego, z którego prowadzona jest kontrola radarowa i ostrzeżenie w rejonie jego odpowiedzialności.

Control and reporting system – system kierowania i meldowania

System ustanowiony w celu: wczesnego ostrzegania, śledzenia i rozpoznania samolotów oraz śledzenia okrętów; kontroli wszystkich działań obrony przeciwlotniczej. Składa się przede wszystkim z sieci radiolokacyjnych posterunków meldunkowych, ośrodków kierowania, systemu obserwacji oraz niezbędnej sieci łączności.

Coordinating authority – uprawnienia do koordynacji

Władza przyznana dowódcy lub innej osobie oznaczająca przypisaną mu odpowiedzialność za koordynację określonych funkcji lub działań angażujących siły dwóch lub więcej państw lub dowództw lub dwóch lub więcej rodzajów sił zbrojnych albo dwóch lub więcej jednostek tego samego rodzaju sił zbrojnych. Posiada ona prawo do żądania konsultacji zaangażowanych agencji lub ich przedstawicieli, ale nie posiada władzy do wymuszenia ich zgody. W przypadku rozbieżności zdań występujących pomiędzy zaangażowanymi agencjami, powinien podjąć próby uzyskania ostatecznej zgody drogą negocjacji. W przypadku niemożności uzyskania takiej zgody powinien przedstawić sprawę właściwym władzom.

Counter air operation – kontratak powietrzny (działania przeciwpowietrzne)

Operacja powietrzna skierowana przeciw nieprzyjacielskiej ofensywie powietrznej i jej potencjałowi defensywnemu, prowadzona w celu uzyskania utrzymania wymaganego poziomu panowania w powietrzu.

Cross – tell – przekaz

Danger area – strefa niebezpieczna

W kontroli ruchu lotniczego, przestrzeń powietrzna o określonych rozmiarach, w której w określonym czasie mogą występować działania niebezpieczne dla lotu samolotu. Nazywana również airspace warning area.

Dead zone – przestrzeń (strefa) martwa

Obszar znajdujący się w maksymalnym zasięgu środka rażenia, radaru lub obserwatora, który nie może być pokryty ostrzałem lub obserwacją, prowadzonymi z danej pozycji, ze względu na istnienie przeszkód terenowych, lub ograniczeń związanych z parametrami trajektorii lub możliwościami celowniczymi uzbrojenia.

Część przestrzeni powyżej i wokół działa lub wyrzutni pocisków raketowych, w której nie można prowadzić ognia ze względu na ograniczenia mechaniczne lub elektroniczne.

Decentralized control – dowodzenie zdecentralizowane

W obronie przeciwlotniczej normalny tryb pracy, w którym wyższy szczebel dowodzenia monitoruje działania jednostki, bezpośrednio przydzielając im cele tylko wtedy, gdy konieczne jest zapewnienie właściwego podziału ognia lub w celu uniknięcia ataku na samoloty własne.

Defence area – rejon obrony

Dla dowolnego dowództwa, obszar działań rozciągający się od linii styczności do jego tyłów. Jest to rejon prowadzenia decydujących działań obronnych.

Defence in depth – obrona urzutowana w głąb

Rozmieszczenie wzajemnie wspierających się pozycji obronnych, których zadaniem jest pochłonięcie i stopniowe osłabienie ataku, przeciwdziałanie prowadzonej przez nieprzyjaciela początkowej obserwacji całej pozycji, oraz uniemożliwienie dowódcy manewrowania rezerwami będącymi w jego dyspozycji.

Defence readiness condition

Kod cyfrowy lub hasło informujące o osiągnięciu przez jednostkę stanu gotowości do prowadzonej operacji lub ćwiczeń. Nazywana również state of readiness.

Deployment - rozwinięcie

W marynarce wojennej, zmiana formacji z ustawienia do rejsu lub nawiązania styczności do formacji bojowej.

Przemieszczenie sił w obszarze operacji.

Ustawienie sił do walki.

Przemieszczenie sił na wymagany obszar operacji.

Detection – detekcja (wykrywanie)

Wykrywanie za pomocą dowolnych środków obecności osoby, obiektu lub zjawiska, mających potencjalne znaczenie wojskowe.

Emission control – kontrola emisji

Wybiórcza kontrola emitowanej energii elektromagnetycznej lub akustycznej. Cel takich działań może być dwojaki:

minimalizacja ryzyka wykrywania takich rodzajów emisji i wykorzystania uzyskanej w ten sposób informacji przez nieprzyjaciela;

zmniejszenie interferencji elektromagnetycznej i polepszenie w ten sposób jakości pracy sensorów jednostek własnych.

Engage – walka, starcie

W obronie powietrznej, komenda kierowania ogniem, używana do skierowania lub upoważnienia jednostki i / lub systemu uzbrojenia do podjęcia ostrzału określonego celu.

Engagemet control – kontrola zaangażowania walką

W obronie powietrznej, stopień sprawowanej kontroli funkcji operacyjnej jednostki obrony powietrznej związanych z wykryciem, identyfikacją, podjęciem walki i zniszczeniem wrogiego celu.

Escort – eskorta

Jednostka bojowa przeznaczona do towarzyszenia i ochrony innych sił lub konwoju.

Samolot przydzielony do ochrony innego samolotu na czas wykonywanego zadania.

Uzbrojona straż towarzysząca konwojowi, pociągowi, więźniowi, itd.

Uzbrojona staż towarzysząca osobom, stanowiąca wyraz uznania i honoru.

External reinforcing force – zewnętrzne siły wzmocnienia

Siły wzmocnienia stacjonujące w czasie pokoju w zasadzie poza obszarem ich zamierzonego użycia leżącego w kompetencji dowództwa NATO.

Fire coordination area – rejon koordynacji ostrzału

Rejon z określonymi ograniczeniami, do którego nie można prowadzić ognia bez zgody władz ustanawiających te ograniczenia.

Flight levels – pułapy lotu

Powierzchnie stałego ciśnienia atmosferycznego odnoszącego się do charakterystycznego ciśnienia podstawowego 1013.2 milibara (29.92 cala), które są rozdzielone określonymi przedziałami. (Pułapy lotu wyrażone są liczbą trzycyfrową, określającą setki stóp; np. pułap 250 wyraża wskazanie wysokościomierza ciśnieniowego 25 000 stóp, a pułap 255 jest wskazaniem 25500 stóp.

Forward edge of battle area – przedni skraj pola walki

Przednia granica rejonów rozmieszczenia jednostek bojowych sił lądowych, z wyjątkiem rejonów, w których działają siły osłonowe lub blokujące, utworzona w celu koordynacji wsparcia ogniowego, obsadzenia pozycji lub kierowania manewrami pododdziałów.

Forward line of own troops – przednia rubież wojsk własnych

Linia wskazująca najbardziej wysunięte pozycje wojsk własnych w jakiegokolwiek operacji wojskowej, w określonym czasie.

High density airspace control zone – strefa kontroli przestrzeni powietrznej o dużym nasileniu działań lotniczych

Przestrzeń powietrzna o danych wymiarach, określonych przez organy kontroli przestrzeni powietrznej, w której występuje duża koncentracja różnego rodzaju broni / użytkowników przestrzeni powietrznej.

Hostile track – niebezpieczny szlak

Klasyfikacja przypisana drodze, która według ustalonych kryteriów jest określona jako zagrożona przez przeciwnika.

Identification – identyfikacja, określenie tożsamości

1. Okazanie w jakikolwiek sposób swojego przyjaznego charakteru lub zamiarów.
2. Określenie w jakikolwiek sposób przyjaznego lub wrogiego charakteru wykrytej osoby, obiektu lub zjawiska.

W interpretacji zobrazowania, rozróżnienie obiektów w ramach poszczególnych typów lub klas.

Identification friend or foe – identyfikacja swój – obcy

System wykorzystujący transmisję sygnałów elektromagnetycznych, na które sprzęt sił własnych odpowiada automatycznie, np. wysyłając odpowiednie impulsy, odróżniając się przez to od sił przeciwnika. Nazywany zwykle IFF.

Interceptor – myśliwski samolot przechwytyjący

Załogowy statek powietrzny wykorzystywany do identyfikacji i / lub zwalczania obiektów powietrznych. Zwany również fighter interceptor.

Interoperability – zdolność do współdziałania

Zdolność systemów, jednostek lub sił do zapewnienia oraz przyjęcia świadczeń innym i od innych systemów, jednostek lub sił w celu efektywnego wspólnego działania.

Missile engagement zone – strefa działania systemu pocisków raketowych

Mission – misja, zadanie

1. Jasne i zwarte podanie zadań i celów dowództwa.
2. Jeden lub więcej samolotów przeznaczonych do wykonania jednego ściśle określonego zadania.

Mobility – ruchliwość

Właściwość lub zdolność sił zbrojnych, pozwalająca im przemieszczać się z miejsca na miejsce z zachowaniem zdolności do wykonywania podstawowego zadania.

Monitoring – kontrola, obserwacja, monitorowanie

Proces nasłuchu, prowadzenia obserwacji i / lub rejestracji emisji sił własnych lub sprzymierzonych, w celu utrzymania i poprawienia standardów proceduralnych i bezpieczeństwa lub dla celów odwoławczych, zależnie od okoliczności.

Proces nasłuchu, prowadzenia obserwacji i / lub rejestracji emisji sił przeciwnika w celach wywiadowczych.

Proces wykrywania i pomiaru promieniowania za pomocą instrumentów. > zwany także radiological monitoring.

NATO airspace – przestrzeń powietrzna NATO

Przestrzeń powietrzna nad dowolnym państwem członkowskim NATO i nad jego wodami terytorialnymi.

NATO assigned forces – siły zbrojne wydzielone na potrzeby NATO

Siły zbrojne, które państwa członkowskie godzą się przekazać pod dowództwo operacyjne lub kontrolę operacyjną dowódców NATO, w ramach określonych systemów alarmowania lub w sytuacjach przewidzianych specjalnymi porozumieniami.

NATO command forces – siły zbrojne pod dowództwem NATO

Siły zbrojne, które państwa członkowskie wydelegowały pod dowództwo operacyjne lub kontrolę operacyjną dowódców NATO.

NATO earmarked forces – siły zbrojne przeznaczone do dyspozycji NATO w przyszłości

Siły zbrojne, które państwa członkowskie zgadzają się przekazać pod dowództwo operacyjne lub kontrolę operacyjną dowódców NATO w nieokreślonym bliżej czasie w przyszłości.

Officer in tactical command – oficer sprawujący dowództwo taktyczne

W terminologii sił morskich, starszy oficer, którego wysunięto na stanowisko dowódcze, albo oficer któremu powierzył on dowództwo taktyczne.

Operation – operacja, działanie

Działanie wojskowe lub wykonywanie strategicznych, taktycznych, szkoleniowych lub administracyjnych zadań wojskowych; proces prowadzenia walki, włącznie z przerzutem, dostawami

wami zaopatrzenia, atakiem, obroną i manewrami niezbędnymi do osiągnięcia celów bitwy lub kampanii.

Operation order – rozkaz operacyjny, rozkaz bojowy

Wytyczne dowódcy, zazwyczaj formalne, wydane podległym dowódcom, w celu skoordynowanego przeprowadzenia operacji.

Operation plan – plan operacyjny

Plan równoczesnego lub kolejnego prowadzenia jednej albo kilku operacji połączonych. Zazwyczaj oparty jest na ustalonych założeniach, występuje w formie wytycznych władz wyższych, co pozwala podległym dowódcom podległym dowódcom na przygotowanie uzupełniających planów i rozkazów. Określenie „plan” jest zazwyczaj używane zamiast określenia „rozkaz” podczas wczesnego przygotowania się do operacji. Plan operacyjny może zostać wprowadzony w życie w oznaczonym czasie lub na sygnał i wówczas staje się rozkazem operacyjnym.

Operational command – dowództwo operacyjne

Władza przyznana dowódcy do przydzielenia zadań podległym dowódcom, do rozwijania jednostek do działań, do ponownego przydzielania sił oraz do zatrzymania sobie lub przekazywania komuś innemu kontroli operacyjnej i / lub taktycznej, jeśli uzna to za niezbędne. Władza ta nie obejmuje odpowiedzialności za administrację czy logistykę; może być rozciągnięta również na siły przydzielone temu dowódcy.

Operational control – kontrola operacyjna

Zakres władzy przyznany dowódcy do kierowania przydzielonymi mu siłami zbrojnymi tak, aby mógł on wykonać określone zadania, ograniczone zwykle jeśli chodzi o funkcje, czas lub położenie, do rozwijania tych jednostek do działań oraz do zatrzymywania sobie lub przekazywania komuś innemu kontroli taktycznej nad tymi jednostkami. Władza ta nie obejmuje możliwości wyznaczania oddzielnych zadań dla części tych sił; nie obejmuje też kontroli administracyjnej ani logistycznej.

Operational readiness – gotowość operacyjna

Zdolność jednostki / formacji, okrętu, systemu broni lub wyposażenia do wykonania zadań lub prowadzenia działań, do których zostały powołane lub przeznaczone. Może być używana w znaczeniu ogólnym lub do określenia stopnia gotowości.

Passive – pasywny

W rozpoznaniu, przymiotnik określający czynności lub wyposażenie, które nie emituje dającej się wykryć energii.

Passive air defence – pasywna obrona powietrzna

Wszelkie środki, inne niż w aktywnej obronie powietrznej, podejmowane w celu zmniejszenia skuteczności działań sił powietrznych przeciwnika. Do środków tych zalicza się dezinformację, rozproszenie (rozśrodkowanie) i użycie konstrukcji ochronnych.

Radar coverage – pokrycie radarowe

Granice obszaru wewnątrz którego możliwe jest wykrycie obiektów przez jedną lub więcej stacji radarowych.

Ready – gotów

Określenie stosowane do wskazania, że broń jest załadowana, wycelowana i przygotowana do strzelania.

Rear area – rejon (strefa tyłów)

Dla dowolnego szczebla dowodzenia, obszar rozciągający się w przód od jego tylnej granicy, do tyłu obszaru odpowiedzialności następnego, niższego szczebla dowodzenia. Obszar ten przeznaczony jest głównie dla wykonywania funkcji zabezpieczenia działań bojowych.

Recognition – rozpoznanie

Określenie charakteru wykrytej osoby, obiektu lub zjawiska oraz jeśli to możliwe, ich klasy lub typu. Może ono obejmować określenie danej jednostki w ramach poszczególnej klasy lub typu.

Relase – zwolnienie

W uzbrojeniu lotniczym zamierzone oddzielnie swobodnie opadającego zasobnika od podwieszenia, w celu jego użycia.

Repotring post – posterunek kontrolny

Element systemu kontroli i meldowania wykorzystywany do zwiększenia zasięgu pokrycia radarowego centrum kontroli i meldowania. Nie obejmuje on kontroli lotniczej.

Restricted area – rejon zastrzeżony, strefa ograniczonego dostępu

Przestrzeń powietrzna o określonych wymiarach, rozciągająca się ponad obszarem lądowym lub wodami terytorialnymi państwa, w której lot samolotu podlega szczególnym ograniczeniom.

Obszar, w którym stosuje się specjalne środki ograniczające aby zapobiec lub zminimalizować możliwość wystąpienia kolizji między jednostkami sił własnych.

Obszar, będący pod zarządem wojskowym, w którym stosuje się specjalne środki bezpieczeństwa, zapobiegające przedostaniu się do niego osób nieupoważnionych.

Restricted operations area – strefa ograniczonego działania

Strefa powietrzna o określonych rozmiarach, wyznaczona przez władze kontroli ruchu lotniczego w szczególnych warunkach operacyjnych, w której działanie jednego lub więcej użytkowników przestrzeni powietrznej jest ograniczone.

Rules of engagement – zasady podjęcia (prowadzenia) walki (działań), reguły reagowania

Dyrektywy wydawane przez kompetentne władze wojskowe, określające okoliczności ograniczenia w jakich zostanie podjęta i / lub kontynuowana walka z siłami przeciwnika.

Sector of fire – sektor ogniowy

Wyznaczony obszar, który powinien być pokryty ogniem prowadzonym z broni obsługiwanej indywidualnie lub przez załogę, bądź broni pojedynczego strzelca.

Staging area – strefa etapowa

W operacjach morsko – desantowych lub lotniczych, ogólny obszar leżący pomiędzy miejscem zaokrętowania a celem operacji morsko – desantowej lub lotniczej, poprzez który siły lub ich część przechodzą po zaokrętowaniu w celu uzupełnienia paliwa, przegrupowania okrętów i / lub przeprowadzenia ćwiczeń, inspekcji i rozdziału wojsk.

Rejon ogólny przeznaczony do koncentracji jednostek wojskowych i podróżującego personelu w czasie przemieszczania się pomiędzy liniami komunikacyjnymi.

Standarization – standaryzacja

W ramach NATO, proces rozwijania koncepcji, doktryn, procedur i wzorców w celu osiągnięcia i utrzymywania najskuteczniejszych poziomów kompatybilności, interoperacyjności, wymiennalności i ujednolicenia w dziedzinie operacji, administracji i materiałów.

State of readiness – stan gotowości

Tactical air control centre – ośrodek dowodzenia lotnictwem taktycznym

Zasadnicze stanowisko operacji powietrznych (zlokalizowane na lądzie lub na okręcie), z którego kieruje się wszystkimi samolotami i systemami ostrzegania taktycznych operacji (działań) lotniczych.

Tactical air control system – system dowodzenia lotnictwem taktycznym

Organizacja i wyposażenie niezbędne do planowania, kierowania i dowodzenia taktycznymi operacjami powietrznymi oraz koordynowania ich z działaniami innych rodzajów sił zbrojnych. System ten składa się z jednostek dowodzenia i elektronicznych urządzeń łączności, które zapewniają środki do prowadzenia scentralizowanego dowodzenia i zdecentralizowanego wykonania zadania.

Tactical command – dowództwo taktyczne

Władza przyznana dowódcy do stawiania zadań siłom będącym pod jego dowództwem w celu wykonania zadań postawionych przez wyższe dowództwo.

Tactical control – kontrola taktyczna

Szczegółowe, zwykle lokalne kierowanie i kontrola ruchów wojsk i manewrów niezbędnych do wykonania przydzielonych zadań.

Tactical level of war – taktyczny szczebel działań bojowych (wojny)

Szczebel działań bojowych, na którym planuje się i prowadzi bitwy i inne działania w celu osiągnięcia celów wojskowych przydzielonych formacjom i jednostkom taktycznym.

Target acquisition – przechwycenie celu

Wykrywanie, identyfikacja i ustalenie położenia celu z dokładnością, pozwalającą na efektywne użycie broni.

Target allocation – przydzielanie celów

W obronie przeciwlotniczej, proces przydzielania poszczególnych celów lub obszarów, określonym pododdziałom rakiet typu ziemia – powietrze lub samolot przechwytyującym.

Traget analysis – analiza (ocena) celu

Zbadanie potencjalnych celów dla określenia ich znaczenia z wojskowego punktu widzenia, kolejności zniszczenia i wyboru rodzaju broni potrzebnej do osiągnięcia żadanego poziomu zniszczeń lub strat.

Traget discrimination – rozróżnianie celów

Zdolność systemu obserwacji lub systemu naprowadzania do identyfikacji lub atakowania jakiegokolwiek celu spośród wielu obecnych.

Track – ślad

Znak pozostawiony na ziemi po przejściu lub obecności osoby lub jakiegoś obiektu.

W lotniczym rozpoznaniu fotograficznym, nakazany tor względem terenu, po którym porusza się obiekt latający w czasie wykonywania zadania.

Track (to) – śledzić, śledzenie

Wyświetlać lub rejestrować kolejne pozycje przemieszczającego się obiektu.

Obserwować punkt świetlny w celu naprowadzania pocisku.

Utrzymywać poprawnie wycelowaną broń lub przyrząd celowniczy na poruszający się obiekt.

Rzutowanie na powierzchnię ziemi toru statku kosmicznego, samolotu lub okrętu, którego kierunek w każdym punkcie wyrażony jest w stopniach liczonych od kierunku północy (rzeczywistej, magnetycznej lub siatki współrzędnych).

Track production – meldowanie o sytuacji powietrznej

Funkcja wykonywana przez jednostkę kontroli przestrzeni powietrznej polegająca na korelowaniu w meldunkach czynnych i biernych sygnałów radarowych obiektów wraz z ich poprzednimi pozycjami, tożsamością, wysokością, liczebnością i kierunkiem.

Track production area – rejon meldowania o sytuacji powietrznej

Obszar, w którym śledzenie obiektów prowadzone jest przez jedną stację radarową.

Track telling – przekazywanie informacji o sytuacji powietrznej

Proces przekazywania informacji z obserwacji przestrzeni powietrznej i danych taktycznych między systemami dowodzenia lub między urządzeniami w ramach tych systemów. Powiadomienie może być klasyfikowane następująco:

Powiadomianie w dół – przekazywanie informacji z wyższego szczebla dowodzenia do niższego.

Powiadamanie poziome – przekazywanie informacji pomiędzy urządzeniami na tym samym szczeblu operacyjnym.

Powiadamanie w górę – przekazywanie informacji do wyższego szczebla dowodzenia.

Powiadamanie na zakładkę – przekazywanie do sąsiadujących urządzeń informacji o wykryciu obiektów w rejonie odpowiedzialności.

Powiadamanie pośrednie – przekazywanie informacji między urządzeniami za pośrednictwem innych urządzeń. Sposób powiadamiania stosowany przy wykorzystaniu urządzeń zautomatyzowanych w zniszczonym środowisku komunikacyjnym.

Tracking – śledzenie

Precyzyjne i ciągłe określanie pozycji celów przy pomocy radaru, systemów optycznych i innych.

Unit – jednostka

Element wojskowy, którego struktura określona jest przez kompetentne władze w tabeli organizacyjno – etatowej i wyposażenia; część organizacji.

Organizacyjna nazwa pododdziału wchodzącego w skład zgrupowania bojowego.

Stała lub podstawowa wielkość w jakiej element zaopatrzenia jest rozdzielany wydawany lub zużywany.

Unit strenght – siła jednostki

Określenie stosowane do wojsk własnych lub przeciwnika, dotyczące liczby żołnierzy, wielkości zapasów, sprzętu, uzbrojenia, pojazdów i ogólnych zdolności zabezpieczenia logistycznego.

Visual identification – identyfikacja wzrokowa

W systemie kierowania lotami, sposób naprowadzania, w którym samolot podąża za celem radarowym i jest automatycznie ustawiany tak, aby umożliwić pilotowi identyfikację wzrokową.

Vital area – obszar o pierwszorzędym znaczeniu

Określony obszar lub instalacja, przeznaczone od ochrony przez jednostki obrony przeciwlotniczej.

Warning order – rozkaz przygotowawczy, wstępne zarządzenie bojowe

Wstępna zapowiedź rozkazu, lub akcji, która nastąpi.

Weapon engagement zone – rejon odpowiedzialności poszczególnych jednostek sprzętu

W obronie powietrznej, przestrzeń powietrzna o określonych wymiarach, w której odpowiedzialność za prowadzenie walki spoczywa na poszczególnych systemach (zestawach) uzbrojenia.

Wepaon system employment concept – plan wykorzystania systemu uzbrojenia

Obszar opis, oparty na ustalonych charakterystykach, zastosowania określonego sprzętu lub uzbrojenia, w zasadach działań taktycznych i przyszłych doktryn.

Weapon(s) system – system uzbrojenia

Połączenie jednego lub więcej środków uzbrojenia z odpowiednim sprzętem, materiałami, obsługą, personelem i środkami dowozu oraz instalacji, niezbędnymi dla zapewnienia jego samowystarczalności.

Weapons free – ostrzał dowolny

W obronie powietrznej, komenda wprowadzająca stan, w którym systemy uzbrojenia mogą strzelać do każdego celu, który nie został rozpoznany jako należący do sił własnych.

Weapons hold – ostrzał wstrzymany

W obronie powietrznej, komenda wprowadzająca stan, w którym systemy broni mogą strzelać tylko w obronie własnej lub w wyniku otrzymania rozkazu.

Weapons tight – ostrzał organiczny

W obronie powietrznej, komenda wprowadzająca stan, w którym systemy broni mogą strzelać tylko do celów rozpoznanych jako obce.

Druk AON nr 708/WW